

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Filozofická fakulta

Katedra politologie a evropských studií

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Role OSN a Africké unie při řešení konfliktu v Somálsku

Frederika Klčová

Vedoucí práce: Mgr. Lena Stránská

OLOMOUC 2019

Ráda bych tímto poděkovala vedoucí mé bakalářské práce Mgr. Leně Stránské za odborné vedení, cenné připomínky a poskytnutí potřebných informací k vypracování mé práce. Také děkuji za podporu od mých blízkých po celou dobu studia.

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci na téma *Role OSN a Africké unie při řešení konfliktu v Somálsku* vypracovala samostatně na základě uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne 2. 5. 2019

.....

Obsah

SEZNAM ZKRATEK	5
ÚVOD	6
1 TEORETICKÉ UKOTVENÍ PEACEKEEPINGU	9
1.1 Peacekeeping v literatuře.....	9
1.2 Rozdělení mírových operací	11
1.2.1 Dělení mírových operací dle generací.....	11
1.2.2 Další dělení mírových operací.....	17
1.3 Regionální peacekeeping v Africe	18
1.4 Kritiky konceptu a jejich reflexe.....	20
2 HISTORICKÉ SOUVISLOSTI KONFLIKTU V SOMÁLSKU	23
2.1 Kořeny konfliktu a období do intervence OSN	23
2.2 Období intervence OSN	25
2.3 Období intervence AU.....	27
3 ZHODNOCENÍ MISÍ OSN A AFRICKÉ UNIE V SOMÁLSKU	31
3.1 Charakteristika misí OSN	31
3.1.1 Operace UNOSOM I.	31
3.1.2 Operace UNITAF	33
3.1.3 Operace UNOSOM II.....	34
3.2 Charakteristika mise Africké unie.....	35
3.3 Srovnání misí Africké unie a OSN	37
ZÁVĚR	39
PRAMENY A LITERATURA	41
ABSTRAKT	48

Seznam zkratek

AMISOM – African Union Mission in Somalia

ECOWAS – Economic Community of West African States (Hospodářské společenství západoafrických států)

HRW – Human RightsWatch

IGAD – Intergovernmental Authority on Development (Mezivládní úřad pro rozvoj)

IGASOM – IGAD Peace Support Mission in Somalia

OAU – Organizace Africké jednoty

OSN – Organizace spojených národů

UNEF – United Nations Emergency Force

UNITAF – United Task Force

UNOSOM I – United Nations Operations in Somalia I

UNOSOM II – United Nations Operations in Somalia II

UNSOA – United Nations Support Office for AMISOM

Úvod

Peacekeeping jako forma pomoci státům zasažených konfliktem působí na mezinárodním poli od padesátých let 20. století. Celé mezinárodní společenství se po hrůzách prožitých během období světových válek snažilo zabránit vzniku dalšího většího konfliktu. Koncept peacekeepingu byl zpočátku chápán jako nástroj k udržení mezinárodního míru a byl využíván především ve sporech mezi dvěma státy. Po konci Studené války se změnilo pojetí kolektivní bezpečnosti a spolu s ním i koncepce mírových operací, které byly kromě nastolení míru pověřeny celou řadou dalších úkolů týkající se ochrany obyvatelstva. Podobu, v jaké tento koncept známe dnes, také značně ovlivnil boj s terorismem, jako hlavní hrozbou ve 21. století. Prvním aktérem zapojeným do peacekeepingových operací byla Organizace spojených národů. Navázala na ni různá regionální uskupení i jednotlivé státy.

Ačkoliv je peacekeeping dnes již velmi známým způsobem řešení konfliktů, neexistuje napříč odbornou literaturou jednoznačná definice. O její stanovení se několik autorů pokoušelo na základě zkoumání již proběhlých operací na udržení míru, jak bývají peacekeepingové mise také někdy označovány. Následně byly stanoveny základní principy, kterými se budoucí mise měly řídit a také upozornění, čemu se vyvarovat. V historickém přehledu misí můžeme zaznamenat jak úspěšné pokusy o nastolení míru touto cestou, tak obrovská selhání mírových organizací ve snaze o zmírnění rozporů.

Práce se zabývá vlivem mírových operací na řešení konfliktu v Somálsku, jehož počátky můžeme sledovat již po osvobození země od kolonizace v roce 1960. Nicméně konflikt oficiálně začal v 80. letech 20. století, kdy v zemi skončila po více než dvaceti letech diktatura generála Barreho a propukla občanská klanová válka. Následně se právě pomocí peacekeepingových operací snažila nejdříve Organizace spojených národů a později Africké unie vyřešit dlouhotrvající konflikt, který mj. způsobil v zemi rozsáhlý hladomor.

Tato bakalářská práce si klade za cíl poskytnout odpovědi na dvě výzkumné otázky. První z nich je: *Jak se svým charakterem a mandátem lišily operace Organizace spojených národů a Africké unie působící v Somálsku?* A s tím související druhá výzkumná otázka: *Došlo k naplnění cílů, které si stanovily?*

Z metodologického hlediska se jedná o komparativní případovou studii, která „zkoumá dva nebo několik případů a provádí jejich srovnávací analýzu.“ (Karlás in Drulák et. al.: 2008) Je zde zkoumáno několik případů mírových misí, které jsou následně srovnávány mezi sebou. Geograficky je práce vymezena územím Somálska, avšak k některým mírovým dohodám týkajících se této země muselo dojít mimo její území, tudíž toto vymezení není striktní. Časové

vymezení práce začíná rokem 1960, kdy došlo osvobození Somálska z britské a italské kolonizace a je ohraničeno rokem 2017 z důvodu zajištění dostatečného počtu relevantních zdrojů a také proto, že tento mezník znamená desetileté působení mise Africké unie v Somálsku.

Text práce je rozdělen do tří na sebe navazujících kapitol. První kapitola poskytuje teoretické uvedení do problematiky mírových operací a jejich dělení. Z důvodu následné analýzy misí a jejich aplikování na jednotlivé typy operací je kladen důraz na generační dělení. První část se také zabývá regionálními organizacemi působící v oblasti peacekeepingu na Africkém kontinentu, jelikož je předmětem srovnání i mise vyslaná regionální organizací. V poslední části první kapitoly je také uvedena kritika celého pojetí peacekeepingu a pohled na zhodnocení neúspěchů mírových operací včetně doporučení pro mise následující. Druhá kapitola představuje přehled vývoje konfliktu od počátku klanových sporů k občanské válce způsobené mj. kolapsem diktátorského režimu generála Barreho s cílem poskytnout alespoň základní informace o historických událostech, které měly dopad na vývoj země a misí. Zabývá se také v jednotlivých částech vlivem mírových operací dvou mezinárodních organizací na vývoj tohoto konfliktu. V poslední části práce je poskytnuta analýza peacekeepingových operací za účelem jejich následného srovnání a zodpovězení výzkumných otázek.

Vzhledem k tomu, že peacekeeping prozatím nebyl v literatuře jednoznačně definován, a ani nebyla určena jasná taxonomie, v rámci jeho teoretického vymezení nabízí první kapitola pohled několika autorů na tento fenomén. Nejdůležitějšími zdroji pro teoretickou část se staly publikace Oldřicha Bureše *Operace na udržení míru OSN* a nejnovější vydání knihy *Understanding Peacekeeping* autorů Alexe Ballamyho, Paula Williamse a Stuarta Griffina. První se zmíněných zdrojů nabízí stručný přehled nejdůležitějších znaků a rozdělení mírových operací. Naproti tomu druhé dílo je rozsáhlou studií celé problematiky mírových operací, což má velký význam pro získání komplexních detailních informací. Pro tuto kapitolu, ostatně jako pro celý zbytek práce platí, že čím více se zkoumané jevy časově přibližovaly současnosti, bylo nutné větší využití sekundárních zdrojů, především zahraničních autorů.

Základní historický přehled konfliktu v Somálsku v českém jazyce nabízí článek Jana Závěšického s názvem *Somálsko v tranzici* společně s knihou Jana Klímy *Dějiny Afriky – vývoj kontinentu*. Ovšem je nutno poznamenat, že tyto publikace ve srovnání se zahraničními spisy neobsahují všechny potřebné informace. Nezbytným zdrojem se stala kniha *Fighting for peace in Somalia* autora Paula D. Williamse. Kromě popisu historických souvislostí také nabízí zatím nepříliš probádanou část napříč literaturou, a to komplexní přehled desetiletého působení mise Africké unie. Je důležité zmínit také neocenitelný zdroj v podobě autobiografické publikace

somálské gynekoložky Hawy Abdiové – *Nevzdávat se naděje: Jedna žena, 90 000 změněných životů*. Tato kniha totiž kromě propojení zajímavých příběhů lidí ohrožených válkou a historických faktů znamenala prvotní inspiraci pro tuto práci.

Pro třetí kapitolu a analýzu mírových misí bylo nutné především vycházet z oficiálních zdrojů mezinárodních organizací, které byly strůjci mírových misí. U charakteristiky misí Organizace spojených národů lze vycházet z oficiálních rozsáhlých dokumentů a internetových zdrojů, mezi které patří také rezoluce vydané Radou bezpečnosti. Naopak organizace Africké unie neposkytuje na svých webových stránkách rozsáhlé informace. Tudíž pro tuto část byla potřeba využít sekundární zdroje. Stejně jako v případě popisu historických událostí spojených s misí Africké unie, tak v hodnocení naplnění její mandátu práce vychází z knihy autora Paula Williamse.

Celá práce vychází mj. z odborných sekundárních publikací především zahraničních autorů, především proto, že koncept peacekeepingu není českými odborníky zatím příliš prozkoumán, kromě již zmíněné knihy Oldřicha Bureše. Také ale z důvodu zajištění co nejaktuálnějších informací.

1 Teoretické ukotvení peacekeepingu

Peacekeeping, nebo také operace na udržení míru¹, je z pohledu veřejnosti nejvíce známý způsob ve snaze ukončit, popřípadě alespoň zmírnit, konflikty napříč všemi státy. Přesto však pro tento fenomén neexistuje jednotný koncept (Kovanda. 1996: 21). Úvodní podkapitola nejprve představí základní uchopení peacekeepingu z pohledu několika autorů. Následně druhá podkapitola vysvětlí rozdělení mírových operací dle generací, které patří v literatuře mezi nejčastěji se vyskytující způsoby klasifikace. Nastíní také jiné možnosti dělení mírových operací a jejich specifický typ, zaštiťovaný regionálními organizacemi.

1.1 Peacekeeping v literatuře

Již přes 60 let funguje na poli mezinárodních vztahů jev, jenž nemá jednoznačnou definici. Při snaze o definování peacekeepingu nemůžeme ani vycházet z hlavního dokumentu jednoho z nejdůležitějších mírových aktérů Organizace spojených národů (OSN), kterým je Charta OSN (Urbanovská 2008: 22). Důvod, proč tento spis neobsahuje definici, je popsán v knize *Operace na udržení míru OSN* od Oldřicha Bureše. Vychází zde z poznatků kapitoly *Peacekeeping* v knize *Encyclopedia of Violence, Peace and Conflicts* sepsané kolektivem kolem Alexe Morrisona následovně: „Tvůrci Charty OSN v roce 1945 nepředpokládali, že bude někdy existovat svět, ve kterém bude třeba toho, co známe jako ‚peacekeeping‘. Byli nicméně přesvědčeni, jak se píše v preambuli Charty OSN, o nutnosti ‚uchránit budoucí pokolení metly války‘. Charta proto obsahuje ustanovení pro mírové řešení sporů (Kapitola VI Charty OSN), použití síly k ukončení konfliktu (Kapitola VII Charty OSN) a roli regionálních organizací při udržování mezinárodního míru a bezpečnosti (Kapitola VIII Charty OSN).“ (Morrison et al. 1999: 736 in Bureš 2007: 13–14)

I z tohoto důvodu se někdy uvádí, že peacekeeping spadá do takzvané „kapitoly šest a půl“ Charty OSN, jak ve své definici zmínil bývalý generální tajemník OSN Dag Hammarskjöld (Weiss, Forsythe, Coate, Pease. 2004: 34). Toto označení znamená, že se jedná o jakýsi kompromis mezi zmíněnými dvěma kapitolami. V šesté kapitole, která nese název „Pokojné řešení sporů“, je popisováno, jaké možnosti má Rada bezpečnosti a členské státy OSN při mírovém řešení konfliktů. Zmiňuje důležitost snahy o řešení sporů ohrožujících mír nejdříve „vyjednáváním, šetřením, zprostředkováním, řízením smírčím, rozhodčím nebo soudním, použitím

¹ Vzhledem k tomu, že neexistuje jednoznačný překlad slova *peacekeeping* bude kromě tohoto výrazu v textu použito také označení *operace na udržení míru a mírové operace*, které ve svém díle *Operace na udržení míru OSN* používá Oldřich Bureš (Bureš. 2007: 25).

oblastních orgánů nebo ujednání nebo jinými pokojnými prostředky podle vlastní volby.“ (Bureš. 2007: 14–15) Kapitola VII následně pojmenovává „Akce při ohrožení míru, porušení míru a činech útočných“. Uvádí možnost použití ozbrojených sil v případě selhání diplomatických cest (např. ekonomických sankcí aj.) s cílem sjednání míru a zmiňuje povinnost všech členských států poskytnout OSN ozbrojené síly, pomoc a prostředky k udržení mezinárodního míru a bezpečnosti. Bureš k tomu podotýká, že přestože se peacekeeping svým charakterem akcím popsaným v kapitolách VI a VII výrazně podobá, není zde tento konkrétní termín zmíněn (Tamtéž).

Autoři knihy *Understanding Peacekeeping* uvádí jako jeden z možných důvodů komplikovanosti definice fakt, že každá operace na udržení míru měla specifické požadavky a charakterem se lišila dle potřeb, použitých prostředků i cílů, které si stanovila (Bellamy, Williams, Griffin. 2010: 34). Přesto se objevily pokusy o definici mírových operací. Nejčastěji zmiňovanou definicí je vymezení od teoretika peacekeepingu Paula Diehla, kterou uvádí v knize *The Challenges of Post-cold War Peacekeeping* autor James Conrad Scott Lake:

„Peacekeeping je využití neutrálních a lehce ozbrojených intervenčních sil po zastavení nepřátelských akcí a se souhlasem státu, na jehož území jsou tyto síly nasazeny s cílem odrazovat od obnovení vojenského konfliktu a podporovat prostředí, v němž lze řešit základní spor.“ (Diehl in Lake. 2002: 8)

Mnohé definice souhrnně uvádí Bureš v již zmíněné knize *Operace na udržení míru OSN*. Většina z těchto vymezení ale považuje OSN za jediného vysílatele operací na udržení míru, což ne vždy odpovídá realitě. Zde jsou vybrané dvě nejjobecnější formulace z jeho publikace, neomezující se pouze na jediného vysílatele mírových operací:

1. *„Peacekeepingové mise jsou vojenské operace podniknuté se souhlasem všech hlavních stran konfliktu, zaměřené na pomoc s implementací příměří nebo mírové dohody a na podporu politických snah o dosažení dlouhodobého řešení.“* (US Army 1994 in Bureš. 2007:16-17)

2. *„Mírové operace slouží jako prevence, zadržování, umírnění a ukončení nepřátelských akcí mezi a nebo uvnitř států skrze mezinárodně organizovanou a vedenou mírovou intervencí třetí strany, s využitím multinárodních ozbrojených vojenských sil, policie a civilistů k obnovení a udržení míru.“* (International Peace Academy 1994 in Bureš. 2007: 17)

Jiný, velmi stručný, popis peacekeepingu nabízí Göze Kaya ve svém článku *A New Era in peacekeeping for the United Nations: Leaving traditional peacekeeping behind*, kde mírové operace charakterizuje jako pomoc a podporu zemím, které čelí konfliktům, za účelem trvale udržitelného míru (Göze. 2015: 3). V tomto článku zmiňuje také dle něj prozatím nejznámější definici Marca Gouldinga, který formuloval termín jako:

„operace zavedené a provedené Organizací spojených národů se souhlasem zúčastněných aktérů, s cílem kontrolovat a vyřešit konflikty mezi nimi. Pod vedením a kontrolou OSN, na kolektivní náklady členských států a s vojenským i civilním vybavením, které dobrovolně poskytly, jednajícím nestranně a za použití síly jen v minimálním možném rozsahu.“ (Goulding in Kaya. 2015: 3) Tato definice však na rozdíl od jiných vymezení považuje jako jediného vysílatele mírových operací pouze OSN.

1.2 Rozdělení mírových operací

Podkapitola je věnována několika způsobům dělení mírových operací. V první části je uvedeno rozdělení dle generací. Druhá část se zabývá dalšími možnostmi dělení.

1.2.1 Dělení mírových operací dle generací

Přestože OSN není jedinou mírotvornou organizací, která se v současné době takovým činnostem věnuje, náleží jí prvenství v implementaci tohoto konceptu do mezinárodního společenství. Mírové operace jiných organizací bývají také často zastřešovány Radou bezpečnosti OSN. Jak upozorňují Bellamy, Williams a Griffin kromě mezinárodních organizací mohou být vysílajícími aktéry mírových operací také jednotlivé státy nebo skupiny států (Bellamy, Williams, Griffin. 2010: 34-35). V akademické obci se jako historicky první zásah mezinárodního společenství s cílem udržení míru uvádí operace OSN s názvem UNEF I, která proběhla v roce 1956. Po této akci se začalo používat označení peacekeepingová operace. Následně, o deset let později, Valné shromáždění OSN sestavilo zvláštní útvar nesoucí název Special Committee on Peacekeeping Operations (volně přeloženo jako Odbor pro mírové operace), který měl za úkol rokovat o otázkách týkajících se mírových operací. Vytvořením tohoto odboru byl peacekeeping v podstatě uznán jako způsob zajišťování mezinárodního míru (Bureš. 2007: 26). Po ukončení několika misí se zároveň objevily snahy o rozdělení misí dle podobnosti jejich mandátů, splnění cílů nebo časového období, ve kterém byly vyslány. Následující části se zabývají jedním z těchto dělení, a to dělením dle generací.

1.2.1.1 Operace první generace

Úsilí o spolupráci mezi státy v oblasti bezpečnosti se objevily již před první zmiňovanou peacekeepingovou operací. Někteří teoretici zabývající se mírovými operacemi zahrnují do svých prací již období před světovými válkami (Bellamy, Williams, Griffin. 2010: 59-73). Ovšem první náznaky peacekeepingu se objevují až začátkem Studené války (1948–1989). Během tohoto

období byla činnost OSN omezena neshodami mezi velmocemi² a snahy o mírové diplomatické řešení konfliktů na mezinárodním poli musely být zrealizovány alternativními způsoby. Důsledkem toho vznikla i první vlna operací na udržení míru – takzvaný „tradiční peacekeeping“ (Bureš. 2007: 27-29). Ten dle Morrisona a kol. „přišel na řadu poté, co zneprátelené strany dosáhly smírné dohody a mírové akce měly být pojistkou jejího dodržování.“ (Morrison et al. 1999: 735) Nejednalo se tedy o snahu nabízet východiska ze situací nebo aktivně přispět v řešení krizí, které ohrožovaly mezinárodní mír, ale o kontrolu zneprátelených stran při jejich snaze dostat závazkům mírové smlouvy, kterou si samy stanovily. Předpokladem bylo, že zneprátelenými stranami jsou státy, které se snaží o nalezení konsenzu (Johansen in Chadwick. 1998: 91). Wallenstein v knize *Understanding Conflict Resolution* uvádí komentář Paula Diehla z jeho publikace *International Peacekeeping*, v němž tvrdí, že: „mírové operace by měly být nejlépe aplikovány až po do jisté míry vyřešeném konfliktu, ne jako forma jeho řešení.“ (Diehl in Wallenstein. 2002: 255)

Studiem charakteristických znaků první mírové operace UNEF I., která svou povahou do první vlny tradičních mírových operací spadá, byla stanovena základní pravidla operací na udržení míru, jež se stala „svatou trojicí“ tradičního (nebo také klasického) peacekeepingu. Již zmiňovaný generální tajemník OSN Hammarskjöld za pomoci kanadského Ministra zahraničí a předsedy Valného shromáždění OSN v letech 1952–1953 Lestera Pearsona stanovil principy, na nichž byl tento koncept vystaven. Za klíčové principy byly stanoveny souhlas aktérů konfliktu, nestrannost jednotek usilujících o mír a minimální užití síly (Bellamy, Williams, Griffin. 2010: 97). James Conrad Scott Lake uvádí ve své knize *The Challenges of Post-Cold War Peacekeeping* až sedm podmínek, které musely mise OSN klasického peacekeepingu splňovat: „svolení a spolupráci stran konfliktu, mezinárodní podporu, kontrolu ze strany OSN, mezinárodně složené jednotky, minimální užití síly, vojenskou a politickou neutralitu.“ (Lake. 2002: 24) Avšak je známo, že mnohdy operace tato kritéria nespĺňovaly, což vedlo k následné kritice uchopení celé problematiky. Každopádně se ale staly základní směrnici i pro následující mírové operace nejen během období studené války (Bellamy, Williams, Griffin. 2010: 97-101).

1.2.1.2 Operace druhé generace

Po studené válce (post-bipolární období) a pádu „Železné opony“ v roce 1989 došlo k velké proměně celého mezinárodního společenství a předpokládalo se, že konec ideologických

² Mezi pět stálých členů Rady bezpečnosti OSN, která má právo rozhodovat o schválení mírových operací, patří mimo jiné USA a Rusko. Tyto dva státy mají jako stálí členové právo veta a současně byly hlavními aktéry studené války a po celou dobu nenalézali konsenzus ve svých rozhodnutích.

sporů a vymizení rozdělení světa na východ a západ s sebou přinese větší spolupráci v hledání způsobů řešení konfliktů. Tento optimismus se částečně naplnil, jelikož stálí členové Rady bezpečnosti výrazně upustily od využívání veta a státy tudíž častěji nalézaly shodu ve svých rozhodnutích. I celkový počet mírových misí se více než zdvojnásobil. Zároveň ale tento nárůst znamenal proměnu v chápání konceptu kolektivní bezpečnosti, tudíž i konceptu peacekeepingu, jenž už nezahrnoval pouze udržování míru mezi státy ale také bezpečnost jejich obyvatel (Wallensteen. 2002: 239). Někteří autoři datují počátek prohlubování mezinárodní spolupráce již do první poloviny 80. let 20. století. Mezi ně patří i Šárka Waisová, která ve své knize *Řešení konfliktů v mezinárodních vztazích* zároveň uvádí, že tyto změny vedly k „širšímu pojetí bezpečnosti, kdy ohroženou entitou jsou spolu se státem také lidský jedinec a společnost a hrozby mají jak vojensko-politický, tak environmentální, ekonomický, či společensko-kulturní charakter.“ (Waisová. 2005: 29-30)

V období po konci studené války významně narostl počet vnitrostátních konfliktů na úkor těch mezistátních. Kromě udržování míru mezi smířenými stranami začali aktéři zapojení do řešení konfliktů také postupně posilovat důraz na post-konfliktní budování stabilních demokratických států a institucí a ochranu práv jejich občanů. Nejednou se objevuje kromě termínu peacekeeping také koncept peacebuilding. Od udržování míru se mírové operace posunuly k budování míru zahrnujícímu liberální politické a ekonomické změny (Sens in Price, Zacher. 2004: 144). Mezinárodní společenství již nepovažovalo za tolik zásadní nevměšování se do vnitřních záležitostí suverénních států, ale daleko víc lpělo na ochraně civilního obyvatelstva a zajištění jeho bezpečnosti. S tím byla spojená i touha po tom, aby výsledky měly co nejdelší trvání a konflikt byl trvale ukončen. Tyto změny byly Bellamym, Willamsem a Griffinem pojmenovány jako trojí transformace peacekeepingu - kvantitativní, kvalitativní a normativní, čímž došlo ke vzniku mírových operací druhé generace. Ty jsou typické využitím především ve vnitrostátních občanských válkách a také tím, že mírové operace mnohdy neměly schválení od států, kde probíhaly. Jejich hlavním cílem bylo zajištění bezpečnosti jedince (Bellamy, Williams, Griffin. 2010: 78-79). Často se tyto vnitrostátní konflikty vyznačovaly jako spory mezi etnickými, náboženskými a národnostními skupinami, mnohdy i s rasovým podtextem (Weiner, Ariza, Anders in Kaya. 2015: 11).

Pro peacekeeping na konci 20. a počátku 21. století je také charakteristické, že na rozdíl od tradičních misí, u kterých se jednalo především o udržování míru v rámci jednoho konfliktu, měly tyto novodobé celou řadu úkolů. Někdy bývají kromě druhogeneračních také nazývány jako multidimenzionální, rozšířené či expandované (Howard. 2008: 1). Bureš k této tématice dodává

úryvek z *Encyklopedie mezinárodních mírových operací* autorů Ramsbothama a Woodhouse: „v poslední dekádě 20. století došlo hned k několika podstatným změnám týkajících se funkcí operací na udržení míru, jediná funkce dříve asociovaná s tradičními misemi se vyvinula v multiplicitu úkolů, operace jsou zřizovány jako odpověď na nový druh konfliktů v dříve nereflktovaných oblastech a složení mírových sil pochází z mnoha různých oblastí – vojenské, civilní, policejní a diplomatické a z mnoha různých národů a kultur.“ (Ramsbotham, Woodhouse in Bureš. 2007: 8)

V první polovině 90. let byly vyslány nové mise charakterem splňující požadavky jak tradičního peacekeepingu, tak i ve většině případů misí multidimenzionálního charakteru (Lake. 2002: 37). Tyto mírové operace skupina autorů Bellamy, Williams a Griffin dále dělí do dvou skupin. První je možné zahrnout pod hlavičku „operace organizující přechod“, které byly zahájeny až po ukončení vojenského konfliktu a napomáhaly státům s budováním a implementací politické stability. Jejich hlavním úkolem bylo zajištění dohodnutého míru. Naplňovaly požadavky „svaté trojice“ tradičních misí, avšak obsahovaly multidimenzionální mírové aktéry (vojenské, humanitární i civilní složky) a množství aspektů mírového přechodu ke stabilním státům. Dalším typem stanovili „širší peacekeepingové operace“, které definovali jako „operace prováděné se souhlasem agresivních stran na podporu úsilí o dosažení a udržení míru s cílem podpořit bezpečnost a ochránit životy v oblastech potencionálního nebo již zahájeného konfliktu.“ (Bellamy, Williams, Griffin. 2010: 111-145) Byly tedy nasazeny v konfliktech, kde nebylo nastoleno příměří a byly pověřeny celou řadou úkolů od ochrany obyvatelstva po pokus o nastolení míru.

V prostředí narůstajícího počtu operací na udržení míru a změn v charakteru a pojetí nejen peacekeepingu, ale i chápání kolektivní bezpečnosti, nebyly sestaveny nové principy mírových operací. Aktéři peacekeepingových misí tudíž museli čelit novým výzvám, ale zároveň se očekávalo, že budou splňovat kritéria tradičního peacekeepingu. Zásadní změnou bylo vydání dokumentu *An Agenda for Peace* sestaveného generálním tajemníkem OSN Butrusem Butrusem-Ghálím v roce 1992. Tato první souhrnná zpráva obsahovala přehled a členění činností mírových aktérů na preventivní diplomacii (akce bránící vzniku sporů mezi stranami a dalšímu rozvoji již vzniklých konfliktů), peacemaking (tvoření míru – akce usilující o příměří mezi zneprátelenými stranami), peacekeeping (udržení míru – akce zahrnující nejen vojenské a policejní složky, které jsou rozmístěné v místě konfliktu) a peacebuilding (budování míru – akce za účelem upevnění mírových dohod a budování státních struktur). Dále spis obsahoval doplnění o povinnost

členských států poskytnout na pohotovostní bázi až 1000 příslušníků svých armád a 50 milionů dolarů pro potřeby OSN (Bureš. 2007: 75-76).

Z této éry můžeme nalézt příklady úspěšných misí na udržení míru jako například v Namibii, El Salvadoru, Kambodži a Mosambiku (Dayal, Howard in Cogan, Hurd, Johnstone. 2016: 198). Dle rozdělení Bellamyho, Wiliamse a Griffina spadají tyto mise do první z výše uvedených skupin – tedy operace organizující přechod (Bellamy, Williams, Griffin. 2010. 111-127). Veřejně známějšími, a i v akademické obci častěji zkoumanými se však staly širší multidimenzionální mírové operce, které znamenaly obrovské zklamání, jelikož vykazovaly nevyčísitelné ztráty na životech obyvatelstva, ale také na straně jednotek OSN a k nastolení míru obvykle nedošlo. Jednalo se o mírové akce například v Somálsku, Rwandě, Angole a Srebrenici (Dayal, Howard in Cogan, Hurd, Johnstone. 2016: 199).

Proč tyto operace neuspěly nelze jednoznačně určit. Stejně tak je složité definovat znaky určující do jaké míry je operace úspěšná, to i přes snahy mnohých autorů podmínky pro takováto hodnocení stanovit. Zhodnocení mise probíhá nejčastěji na základě naplnění nebo nenaplnění jejího mandátu. Neúspěchy výše zmíněných misí způsobily pokles víry v OSN jako ručitele světového míru a s tím i pokles ochoty států přispívat na mírové operace (Urbanovská. 2008: 23). Bureš ve své publikaci uvádí jako hlavní dopady neúspěšných operací na udržení míru vysílaných OSN na základě poznatků od zmiňovaných autorů knihy *Understanding Peacekeeping* následovně: „na jedné straně státy začaly více využívat regionální organizace a aliance, anebo jednaly jednostranně, spíše, než aby se podřídily OSN. Na druhé straně po většinu druhé poloviny devadesátých let nebyly státy příliš ochotné zapojit se do jakékoliv formy peacekeepingu, a to navzdory pokračování násilností v mnoha částech světa.“ (Bellamy, Williams, Griffin in Bureš. 2007: 65) Shoduje se s tvrzením dvojice Dayal a Howard, kteří ve své stati *The Use of Force in UN Peacekeeping* potvrzují, že ačkoliv mírové operace v této době nevyzimely, bývaly častěji vedené regionálními organizacemi jako například Organizace africké jednoty (později Africká unie) nebo Hospodářské společenství západoafrických států. Největší podíl těchto organizací pak převzala Severoatlantická aliance (Dayal, Howard in Johnstone, Cogan, Hurd. 2016: 199). Proto je regionálním misím věnována poslední podkapitola této části.

Neúspěchy podnítily OSN k vytvoření několika sebehodnotících zpráv posuzujících příčiny selhání vlastních operací na udržení míru (tzv. lessons learned – viz níže). Tyto zprávy měly za důsledek snahu o reformy mírových operací vyslaných pod záštitou OSN. Velkou proměnu a opětovný nárůst počtu operací OSN můžeme zaznamenat od roku 1999, dva roky po nástupu Kofiho Annana do úřadu Generálního tajemníka OSN. Při vykonávání své funkce čerpal

ze zkušeností, které nabyl jako zástupce generálního tajemníka OSN v misích. Považoval za klíčové, aby OSN byla schopna rychleji reagovat na multiplicitu úkolů, kterým v novodobých mírových operacích musela čelit, a také apeloval na státy, aby více spolupracovaly (Crossette 2018). Výsledkem jeho snažení bylo vytvoření Vysokého panelu, který se měl ujmout přezkoumání činností OSN v oblasti míru a bezpečnosti. Kofi Annan zvolil předsedou tohoto panelu někdejšího alžírského ministerského předsedu Lakhdara Brahimiho. Složení tohoto panelu zahrnovalo osobnosti, které měly bohaté zkušenosti v oblastech udržování míru, budování míru, rozvoje a humanitární pomoci (UN A/55/305-S/2000/809). V roce 2000 vydal tento Vysoký panel tzv. *Brahimiho zprávu (Brahimi report)*, která představovala dosud nejobsáhlejší přehled informací o proběhlých operacích na udržení míru a zároveň doporučení pro operace následující. Rovněž vybízela členské státy OSN k „*obnově svého závazku k nejdůležitější funkci organizace – uchránit budoucí pokolení metly války.*“ (Findlay in Bureš. 2007: 84)

Kromě vlastní reflexe OSN se možným změnám v oblasti peacekeepingu věnovali také zástupci akademické sféry a neziskového sektoru. V literatuře se uvádí mj. zpráva s názvem *Výzvy mírových operací: Do 21. století (Challenges of Peace Operations: Into the 21st Century)*, která byla zpracována v rámci projektu *The Challenges Project*. Bureš k této zprávě píše: „*tato zpráva má představovat nezávislý příspěvek do debaty o mírových operacích reflektující různé národní a mezinárodní představy, který je komplementární analýzám a doporučením Brahimiho zprávy*“ (Bureš. 2007: 89) Mimo doporučení na zlepšení operací na udržení míru poukazovala i na problémy spojené s operacemi OSN, které se často potýkají se skandály typu sexuálního zneužívání žen vojenskými jednotkami v místech operací (The Challenges Project in Bureš. 2007: 89).

1.2.1.3 Operace třetí generace

Mírové operace, které začaly na přelomu tisíciletí, někdy bývají označovány jako „*operace třetí generace.*“ (Bellamy, Williams, Griffin. 2010: 101) Těmto operacím bylo umožněno použití více silových prostředků, ačkoliv se sám Annan vyslovil, že cílem není, aby se z OSN stal vojenský nástroj v boji pro uskutečnění míru (UN A/55/502). Inovace proběhly zejména v možnosti použití síly v případech, které nevyžadovaly sebeobranu, ale v takových situacích, kdy byla potřeba užití zbraní k uskutečnění naplnění mandátu operace a implementaci změn týkajících se logistických úkolů operací (Bellamy, Williams, Griffin. 2010: 111-115). Ve světle reformy byly podány i jiné návrhy na změny. Jako jeden z příkladů uvádí Dennis C. Jett ve své knize *Why Peacekeeping Fails* požadavek na zvýšení příspěvků členských

států z 50 milionů dolarů na 100 milionů dolarů ročně. Členské státy o takové navýšení nestály mimo jiné proto, že 97 % příspěvků hradí rozvinuté státy na mírové mise mimo jejich území, nejčastěji v rozvojových zemích. Dalším z argumentů bylo, že OSN jako taková utrácí velké množství rozpočtu na své pracovníky (Jett. 1999: 15-19).

Vzhledem k zaměření práce je potřeba zmínit dva impulsy, které vedly k proměně mírových operací třetí generace. Prvním z nich jsou teroristické útoky z roku 2001 v New Yorku provedené skupinou Al-Kájdá. V mezinárodním společenství se objevila nová hrozba a narušitel míru – globální terorismus. Odpovědí byla spolupráce mezinárodních organizací s Mezinárodním trestním soudem a Spojenými státy v této oblasti. Jejich hlavní strategií se stala tzv. *Válka proti terorismu* (Global War on Terror) (Bellamy, Williams, Griffin. 2010: 137-139). Zahrnovala snahy o „tzv. *preempci – předstihující útoky s cílem zničení jakékoliv hrozby.*“ (Eichler 2009: 461) Další významnější snaha o reformu přišla v roce 2005, kdy OSN přišla s doktrínou *Responsibility to Protect*, která zahrnuje prohlášení o povinnosti jednotlivých států chránit své občany od genocidy, válečných zločinů, etnických čistek a zločinů proti lidskosti. Zároveň zavazuje členské státy OSN k zásahu, pokud daný členský stát nebude dostatečné ochrany svých obyvatel schopen nebo nebude ochoten ji poskytnout (UN A/RES/60/1).

Ačkoliv je rozdělení dle generací v odborné literatuře nejvyužívanějším způsobem, jak rozlišovat jednotlivá období peacekeepingu, mnozí autoři nabízejí jiné možnosti, kterým se věnuje následující podkapitola. Kritici generačního dělení podotýkají, že může vyvolat pomyšlení, že operace následují po sobě dle generací (Bellamy, Williams, Griffin. 2010: 122-125). Přičemž je z výše uvedeného jasné, že mise tradičního peacekeepingu byly vysílány i po studené válce, tedy v období multidimenzionálních misí, což zastánci tohoto dělení ale nepopírají (Bureš. 2007: 22-23).

1.2.2 Další dělení mírových operací

Kromě kritiků generačního rozdělení misí jsou i autoři, kteří rozdělení misí nepovažují za určující v jejich hodnocení a tvrdí, že každá operace je svým způsobem specifická, popřípadě nabízejí jiná dělení, kterým se věnují následující odstavce. Například Virginia Page Fortna, autorka z Kolumbijské univerzity, ve svém článku *Does Peacekeeping Keep Peace? International Intervention and the Duration of Peace After Civil War* rozděluje mise do čtyř kategorií na: „*pozorovatelské mise*“, které neobsahují ozbrojenou složku a monitorují situaci v místě konfliktu; „*tradiční peacekeepingové mise*“ typické větším rozsahem a operující pomocí ozbrojených jednotek; dále „*multidimenzionální mise*“, jež kromě vojenských sil mohou obsahovat i jiné

složky jako jsou humanitární pracovníci, policie aj. Pomáhají s udržováním míru ale také s budováním státních institucí. Posledním typem jsou podle ní „*donucovací mise*“, které mnohdy nemají svolení států zapojených do konfliktu (Fortna 2004).

Další dělení nabízí dvojice Anjali Dayal a Lise Morjé Howard, kteří v knize *The Oxford Handbook of International Organizations* rozdělují mírové operace na: „*interpositional peacekeeping, komplex multidimenzionálních mírových operací a komplex operací vymáhajících mír*.“ (Dayal, Howard in Johnstone, Cogan, Hurd. 2016: 196) První ze tří vyjmenovaných zahrnuje operace rozmístěné na hranicích mezi dvěma znepřátelenými státy s autorizací OSN pod kapitolami VI a VII. Dalším typem je „komplex multidimenzionálních mírových operací“ využívaný v občanských válkách a třetím typem uvádí „komplex operací vymáhajících mír“ pod záštitou kapitoly VII Charty OSN k použití síly v ochraně obyvatelstva. Tyto tři typy zasazuje do historických období – během Studené války, po ní a po teroristickém útoku v New Yorku z roku 2001 (Tamtéž).

Přestože je zde uvedeno několik dalších možností, jak mírové operace dělit, v odborné literatuře se především využívá, ač nedokonalé, dělení dle generací.

1.3 Regionální peacekeeping v Africe

Ačkoliv se může zdát, že nejčastějším vysílatelem mírových operací je OSN, jak již bylo uvedeno, často jsou jejich strůjci jednotlivé státy, nebo jiné mezinárodní organizace. Jelikož je práce zaměřená také na mírovou operaci Africké unie, v posledních letech nejdůležitější peacekeepingovou regionální organizací v Africe (Yamashita 2010), je tato podkapitola věnována peacekeepingu v Afrických zemích.

Idea o vzájemné pomoci afrických států vychází z politicko-psychologického konceptu panafricanismu, který se vyznačuje nejen sjednocením všech jedinců s africkým původem a projevy vzájemné sociální solidarity, ale také kulturní, politickou a ekonomickou emancipací afrického lidu zejména od kolonizace. Na těchto základech vznikla první jednotná mírová Organizace Africké jednoty (*Organisation of African Unity – OAU*), jejímž hlavním úkolem bylo pomáhat státům s dekolonizací a ukončením rasové segregace. Přestože v roce 1994 svého cíle dosáhla, africký kontinent se nejen stal nejchudším na světě, ale dokonce byl chudším než kdy dříve. Kuruvilla Mathews v knize *The African Union – Autocracy, diplomacy and peacebuilding in Africa* uvádí několik důvodů neschopnosti Organizace Africké jednoty vyrovnat se s novými výzvami jako byly ekonomické problémy, nemoci a vnitrostátní konflikty. Jedním z nich byl fakt, že základním principem, na kterém byla tato organizace vybudována byla doktrína o nevměšování

se do vnitrostátních záležitostí členských zemí. Ačkoliv byla ve většině států po konci kolonialismu ustavena diktatura, organizace tomu vzhledem ke zmíněnému základnímu principu nemohla zabránit (Mathews in Karbo, Murithi. 2018: 15-20). Na to navazuje Abou Jeng ve své knize *Peacebuilding in the African Union – Law, Philosophy and Practice* kde uvádí, že problémy spojené s neschopností Organizace africké jednoty zvláště v období po studené válce souvisely především s principy nezasahování do státní suverenity. Bylo zřejmé, že organizace vyžaduje institucionální reformu a v roce 2001 bylo rozhodnuto, že bude nahrazena organizací novou – Africkou unií (Jeng. 2012: 131–133).

Africká unie byla založena v červenci 2002. Měla za pomoci *Peace and Security Council* (Mírové a bezpečnostní rady) účinněji a rychleji reagovat na bezpečnostní hrozby v Africe. Zvolila si za cíl vytvoření „jednotné a silné Afriky prostřednictvím větší jednoty a solidarity mezi členskými státy a jednotlivými africkými národy.“ (African Union 2019) Některé její úkoly ale podléhají souhlasu Rady bezpečnosti OSN – mezi ně patří např. prosazování míru prostřednictvím intervencí (Lizak. 2016: 76-78). Kofi Annan od svého nástupu do úřadu Generálního tajemníka upozorňoval, že regionální organizace „nikdy nebyly důležitější“ a vybízel regionální uspořádání, aby byla aktivními v mírových řešeních konfliktů probíhajících v jejich blízkosti (Annan in Coleman. 2011: 518). V roce 2006 byla Africká unie uznána jako regionální organizace působící v souladu se zmiňovanou kapitolou VIII Charty OSN (Lizak. 2016: 78). Kromě Africké unie operují na kontinentu mj. také organizace *Intergovernmental Authority on Development*, *Economic Community of West African States (ECOWAS)*, *Southern African Development Community*, a *Economic and Monetary Community of Central African States* (Bellamy, Williams, Griffin. 2010: 302).

Většina autorů se shoduje, že spolupráce mezi OSN a regionálními organizacemi znamená možný posun k úspěšnějším mírovým operacím. Wiesław Lizak, autor z Varšavské univerzity, vidí velkou výhodu v tom, že mohou africké regionální organizace zabránit případům, kdy mocnosti využívali konflikty probíhající mimo jejich území k řešení svých sporů. Jednalo se o tzv. zastupitelské války⁴. Regionální organizace tak dle něj mohou zabránit snahám o mocenský vliv, jelikož jim více záleží na ukončení konfliktu probíhajícího v jejich blízkosti (Lizak. 2016: 80-83). Baba a Slotter ve své stati *Successful Peacekeeping by Regional Organization: Necessarily Hybrid* podotýkají, že všechny regionální operace by měly podléhat mezinárodní legitimitě a měli

⁴ Docházelo k nim hlavně během Studené války. Každá z mocností si vybrala stranu konfliktu, kterou podporovala, především zbraněmi. Výsledek většinou znamenal zpusťšené státy bez vidiny ukončení konfliktu. S tím souviselo utrpení civilního obyvatelstva (Lizak. 2016: 80-83).

by mít jasně stanovený mandát, aby bylo možné zajistit nestrannost a zároveň úspěšnost takových akcí (Baba, Slotter 2014).

Největší problém představuje financování afrických organizací. Všechny operace Africké unie podléhají vysokým finančním příspěvkům ze strany Evropské unie, Spojených států, Číny a Světové banky (Mathews in Karbo, Murithi. 2018: 26-28). Někteří autoři se shodují, že by organizace nebyla schopna samostatně fungovat z vlastních prostředků (Williams. 2018: 21-23; Lizak. 2016: 78). Kromě potíží s financováním podléhají právě regionální organizace dle Adane Ghebremeskel narušováním nestrannosti. Na rozdíl od Lizaka považuje za pravděpodobnější sledování vlastních zájmů v okolních státech, které jsou etnicky provázané s oblastí rozmístění misí. K tomu přispívají i nedemokratické státní struktury (Ghebremeskel in Franke. 2006: 14). S další kritikou regionálního peacekeepingu přišel Walter Dorn, který ve své stati *Regional Peacekeeping is Not The Way* stanovil čtyři hlavní argumenty, proč regionální peacekeeping není tou správnou cestou k dosažení míru. První z nich uvádí podobně jako Ghebremeskel zájmy okolních států zapojených do mírových operací, které mohou narušit jejich nestrannost. Dalším z důvodů je dle něj skutečnost, že každá z regionálních organizací nemá dostatečné prostředky, aby fungovala sama, a tudíž podléhá zároveň zájmům mocností, které je financují. Posledním argumentem je nedostatečná mezinárodní autorita v porovnání s OSN (Dorn. 1998: 1-2).

Ačkoliv má regionální peacekeeping své zastánce i odpůrce napříč akademickou sférou, nelze mu odepřít relativní politickou a ekonomickou podporu mezinárodního společenství zvláště v poslední dekádě. Zřejmě by africké regionální organizace samostatně nedokázaly působit v oblasti mírových operací, ale společně s pomocí dalších aktérů a se zachováním hlavní autority OSN, mohou dosahovat úspěchů (Franke. 2006: 13-14).

1.4 Kritiky konceptu a jejich reflexe

Z historického vývoje je patrné, že mírové operace již několikrát ve své historii čelily stagnaci či úpadku. Ačkoliv jedním z prvních důvodů krize operací na udržení míru byla neochota států spolupracovat a nalézt konsenzus ve svých rozhodnutích, nemůžeme říci, že tomu tak bylo ve všech případech. Příčinou, proč se mírové operace, tedy především ty organizované OSN, dostaly pod palbu kritiky, byla mj. série neúspěchů, které si vyžádaly spousty obětí a nenaplnění cílů, které si tyto mise stanovily (Jett 2019). Vyskytují se však i kritické názory na celé pojetí peacekeepingu, kterému se také věnuje tato podkapitola. Následně představuje pokusy o hledání způsobů, jak se vyhnout dalšímu selhání misí na základě zpráv hodnotících již ukončené mise.

Objevila se stanoviska, že mírové operace v některých zemích způsobily více škody než užítku. Mezi takové autory můžeme zařadit Richarda Bettse, který tvrdil, že přes značené úspěchy některých misí v období studené války následovala série misí, které svým počínáním spíše způsobily déle trávající konflikt, a také podotkl, že nelze vnutit mír na místech, kde ani jedna z proti sobě stojících stran nechce ukončit konflikt (Betts. 1994: 21).

Luttwak, jeden z největších kritiků tohoto fenoménu, vyslovil ve svém článku *Give War a Chance* sepsaného v roce 1999 myšlenku, že mírové operace zasahují do přirozeného vývoje válek, po jejichž ukončení může následovat mír. Ačkoliv považoval válku za špatnou, vede dle něj vždy k ukončení, jelikož buď jedna ze stran konfliktu vyčerpá své možnosti k boji, nebo porazí stranu druhou (Luttwak. 1999).

Ke kritikům konceptu patří dlouhodobě Dennis Jett, profesor mezinárodních vztahů z Penn State University, který ve své knize *Why Peacekeeping Fails* z roku 1999 prohlásil, že se OSN nachází v situaci, kdy by již neměla mise na „*vynucení míru*“ spouštět, jelikož s prostředky, jakými disponuje, nemá šanci uspět (Jett. 1999: 33-34). Následně v roce 2019 vyjde aktualizovaná verze této knihy, jejíž předzvěstí je článek se stejným názvem, kde opět upozorňuje na to, že OSN není „*lékem proti konfliktům, ale pouze bandáží*.“ (Jett 2019) Není dle něj možné žádat úspěch po jakémkoliv aktérovi (nejen OSN ale i regionálních organizacích) se snahou o nastolení míru, pokud nemají dostatečné prostředky k tomu, aby toho dosáhli. Upozorňuje na fakt, že veškeré mírové operace podléhají pomoci „*velkých států*“, které disponují vojenskými prostředky, jež by mohly být relevantní v boji. Takové státy ale nemají dostatek politického zájmu je poskytnout a vystavovat je tak nebezpečí. Tudíž do peacekeepingových akcí bývají zapojeny regionální, špatně vybavené armády „*chudých zemí*“. Navíc také připomíná, že nelze dosáhnout relevantního úspěchu v operacích na udržení míru, pokud zde „*neexistuje mír, který by mohli udržet*.“ (Tamtéž)

Po kritikách neúspěchů, které byly vysloveny vůči OSN ale i jiným organizacím, bylo více než žádoucí vystavit proběhlé mírové operace podrobným průzkumům, na jejichž základě lze zhodnotit, kde došlo k selhání a co je možné pro další operace vylepšit. OSN vydala několik zpráv zabývajících se jednotlivě neúspěšnými operacemi. První takovou *lessons learned* zprávou (sebehodnotící zprávou) byla *An Agenda for Peace*. Ta obsahovala především upozornění na to, že OSN nedisponuje dostatečnými financemi pro realizaci multidimenzionálních misí, které se objevily jako nový fenomén v období po konci studené války. Avšak neupozornila na fakt, že nebyly změněny požadavky plnění tradičních principů na mise, které se svými úkoly klasickým peacekeepingovým misím nepodobaly (Bellamy, Williams, Griffin. 2010: 80).

Následovaly zprávy o lekcích ze Somálska a Rwandy vypracované nově vzniklým Útvarem pro lekce z praxe jako součást Odboru pro operace na udržení míru. Tyto lessons learned zprávy obsahovaly četná doporučení pro další mise jako například „jasnější mandáty misí, dostatečné zdroje, integrovaný operační plán, zlepšenou koordinaci, usmiřovací a budoucí strategie, strategie humanitární pomoci, jednotu velení a kontroly, větší zodpovědnost, veřejné informační kampaně a získávání zpravodajských informací.“ (Findlay in Bureš. 2007: 78) Zároveň ale Bureš dodává, že zprávy neobsahují řešení hlavního problému, a to možnosti využití síly v operacích podobných té v Somálsku a Rwandě, kde byly jednotky OSN svědky masového vraždění a nebyly schopny tomu zabránit. Tudíž tyto spisy, spíše než hledání lekcí, nalézaly ospravedlnění pro svou nečinnost (Bureš. 2007: 78-79).

Celkovou změnu lze pozorovat od nástupu Kofi Annana do funkce generálního tajemníka OSN. Tato změna se promítla i do lessons learned zpráv. První, kterou nechal zhotovit v roce 1999, byla zpráva hodnotící působení OSN v Srebrenici, kde nedokázala zabránit krveprolití⁵. V kapitole „Lessons for the future“ (Lekce do budoucna) se uvádí, že za neúspěchem mise stojí mimo jiné nedostatek politické vůle, a že se již nemůže opakovat případ, kdy mírové jednotky, které jsou lehce ozbrojené, budou vystaveny přímé palbě nepřátel (UN A/54/549). Druhou zprávou za působení Kofi Annana bylo znovuzpracování zprávy ze Rwandy, která stejně jako její předchozí verze přičítala neúspěch nedostatku zájmu ze strany států a zmiňovala povinnost OSN ochránit obyvatelstvo i za cenu přesažení mandátu mise. Kofi Annan se v obou zprávách vyslovil být zodpovědným za tyto neúspěchy a vyjádřil omluvu mezinárodnímu společenství (UN S/1999/1257).

Další významnou zprávou byla Brahimiho zpráva, která je uvedena výše. Jak již bylo zmíněno, obsahovala komplexní shrnutí všech misí a doporučení. Další zpráva, kterou zde můžeme zařadit je již zmíněný výsledek projektu *The Challenges Project* zahájeného v roce 2002 - *Výzvy mírových operací: Do 21. století*. Ta například doporučovala při zahajování misí zhodnotit finanční i politické zázemí organizací a zajištění mezinárodního společného výcviku vojenských jednotek s cílem zabránění sledování národních zájmů (Challenges of Peace Operations).

Zkoumání proběhlých misí nadále probíhá jak z řad pracovníků OSN, tak i od nezávislých akademických výzkumných pracovníků. Většina z nich se shoduje, že přes úskalí, která s sebou mírové operace nesou nemůžeme popřít značné úspěchy, kterých dosáhly v některých zemích. Klíčovým se zdá být snaha o nastolení míru v takových zemích, které se o to opravdu samy snaží také usilovat.

⁵ „Neschopnost 150 lehce ozbrojených jednotek OSN zabránit masakru Srebrenického obyvatelstva proti 2000 srbských vojáků.“ (Bureš. 2007. 81)

2 Historické souvislosti konfliktu v Somálsku

Druhá kapitola poskytuje stručný přehled historie konfliktu v Somálsku. Pro pochopení tématu jsou zmíněny pouze důležité události a vynechány detaily. Je dělená do tří podkapitol. Úvodní představuje počátky konfliktů vyvrcholených až v občanskou válku, kterou se zabývá druhá podkapitola. Konkrétně popisuje působení misí OSN na vývoj vnitrostátní války. V závěru této části je shrnutí nejdůležitějších událostí v Somálsku po ukončení operace na udržení míru ze strany OSN. Z důvodu zaměření práce je poslední podkapitola směřovaná zejména do období působení mise Africké unie. Kapitola je ukončena rokem 2017 z důvodu zajištění dostatečného počtu relevantních zdrojů a také kvůli shrnutí desetiletého působení Africké unie v Somálsku.

2.1 Kořeny konfliktu a období do intervence OSN

Somálsko získalo nezávislost od britské (sever Somálska) a italské (jih Somálska) nadvlády v roce 1960. Tato událost budila velká očekávání. Hawa Abdiová, somálská gynekoložka a lékařka, dokonce ve svých pamětech uvádí, že „někteří lidé během prvních dnů samostatnosti zemřeli štěstím.“ (Abdi. 2014: 15) Očekávání se ale nenaplnila, jelikož se ihned projevíly neshody mezi územím bývalých kolonií. Politikové se proto rozhodli pomocí nacionalistické politiky vytvořit sjednocené „velké Somálsko“, které mělo zahrnovat mimo jiné i část území v sousední Keni a Etiopii, kde žily početné skupiny somálské menšiny (Klíma. 2012: 302-304). Přestože se uvádí somálská společnost jako jedna z nejvíce homogenních v Africe, se společným náboženstvím a jazykem (Collier in Crocker, Hampson, Aall. 2001: 15), existovalo v Somálsku stále rodinné klanové příslušenství. Klan je zde základní sociální jednotkou a spory mezi klany také přetrvávaly (Klíma. 2012: 303) Jan Závěšický k tomu ve svém článku pro *Politologický časopis* dodává: „necitlivé zásady, neznalost místních reálií a snaha o aplikaci západních poměrů na africké prostředí a nerespektování místních vztahů a tradic jsou hlavní chyby, kterých se bývalé mateřské země Itálie a Velká Británie podobně jako i jiné koloniální mocnosti dopustily. Jde především o vytyčení hranic, nerefluktujících přirozené linie mezi jednotlivými klany, což je kromě ekonomických důvodů nejčastější příčina sporů v Africe.“ Toto jsou důvody, proč dle něj konflikty přetrvávaly i po osvobození od kolonizace (Závěšický. 2003: 186).

Po několika letech snah o sestavení stabilní vlády došlo v roce 1969 k zavraždění prezidenta a následně po svržení vlády převzala moc nad zemí armáda v čele s vysokým armádním činitelem Muhammedem Siadem Barrem. Ten zakázal všechny politické strany,

rozpuštěl parlament, zrušil ústavu a nastolil Somálskou demokratickou republiku s hlavní ideologií inspirovanou marxismem a leninismem. Tím získal zpočátku podporu Sovětského svazu (Klíma. 2012: 367-368). Samozřejmostí také bylo pronásledování politických oponentů bez ohledu na klanovou příslušnost. Ačkoliv jeho diktatura měla být založena na oprostění se od klanových svazků s filozofií „všichni jsou si rovni“, reálně se k moci dostali pouze příslušníci tří klanů a ostatní nebyli připuštěni k účasti na vládnutí, což samozřejmě vyvolávalo nevoli znevýhodněných klanů (Raděj. 2004:8).

Přestože Urbanovská ve svém článku *Operace OSN na udržení míru v Africe po skončení studené války – předpoklady úspěchu* označuje Somálsko jako typický příklad vnitrostátního konfliktu (Urbanovská. 2008: 29) je důležité také zmínit konflikt mezi Somálskem a Etiopií o území Ogaden, který proběhl v roce 1977-1978 v tzv. Ogadenské válce⁶ (Bradbury, Healy. 2010: 10) Barre si na toto teritorium kladl nároky vzhledem k velkému počtu somálského obyvatelstva, které zde žilo a také proto, že jeho matka zde vyrůstala. Zároveň bylo toto území zahrnuto ve vizi o velkém Somálsku. V mezistátní válce s Etiopií utrpělo Somálsko porážku. Jedním z důvodů bylo poskytování zbraní Etiopii od Sovětského svazu. Barre tedy požádal o spolupráci Spojené státy, čímž skončila podpora Somálska ze strany Sovětského svazu. Spor o Ogaden je příkladem zastupitelské války, která uvrhla zemi do chudoby. Znamenala mimo jiné vznik nových vojenských skupin, které usilovaly o svržení Barreho režimu. Zároveň tento konflikt znamenal počátek rozkladu státu (Raděj. 2004: 9). Shodně také uvádí Klíma, že „ogadenská válka prohloubila hospodářský úpadek Somálska zesílený ještě suchem a následným hladem a nemocemi.“ (Klíma. 2012: 368)

Následovalo několik neúspěšných pokusů o svržení Barreho režimu klanovými skupinami. Toto období lze považovat za počátek občanské války v Somálsku – Závěšický datuje počátky občanské války na rok 1988. Vyznačuje se boji klanů proti režimu ale zároveň konflikty mezi klany samotnými o vedoucí postavení. Země byla naprosto přeplněná zbraněmi, které získala spoluprací se Sovětským svazem jako podporu Siada Barreho, následně v boji proti Etiopii získala zbraně od Spojených států a také z Etiopie po Ogadenské válce na podporu svržení režimu (Závěšický. 2003: 187). Tomáš Raděj ve svém článku *Somálsko: občanská válka a kolaps státu* v periodiku *Mezinárodní politika* označil jako počátek Somálské občanské války rok 1991, kdy byla svržena Barreho diktatura. Ten ze země uprchl, což vedlo k chaosu a usilovnému boji klanů i vojenských skupin s cílem chopit se moci (Raděj. 2004: 8). Hawa Abdiová ve svých vzpomínkách píše: „boje nepřestávaly a v listopadu 1991 vypukla občanská válka mezi stoupenci dvou

⁶ Mírová dohoda byla oficiálně podepsána až v roce 1988 (Klíma. 2012: 368)

válečných magnátů ovládajících hlavní město Mogadišo. Oba zneprátené tábory patřily ke klanu Hawije, jeden k subklanu Habr Gidir vedenému Mohamedem Farrahem Aididem, druhý k subklanu Abgal vedenému Alím Mahdí Mohamedem.“ (Abdi. 2014. 111) Konflikt nabyl ještě větších rozměrů po zvolení Alího Mahdí Mohameda prezidentem na mírové konferenci v Džibuti, která proběhla v červenci 1991. Generál Aided označil volby za podvod a zpochybnil tento výsledek. Reálně Alí nikdy nebyl oficiálně uznán prezidentem. Mírová konference tedy paradoxně znamenala prohloubení konfliktu (Howard. 2008: 22).

Jak píšou autoři souboru článků o Somálském peacekeepingu Mark Bradbury a Sally Healy „rok 1991 a 1992 byly pro Somálsko katastrofou.“ (Bradbury, Healy. 2010: 10). Země byla rozdělena do několika klanů a menších uskupení (sub-klanů), které se snažily získat kontrolu alespoň nad určitým územím. Jen v hlavním městě Mogadišo během tohoto období zemřelo 25 tisíc lidí a další téměř 2 miliony z celého Somálska uprchlo do sousedních zemí (Tamtéž). Také Klíma upozornil, že v roce 1992 „bylo válkou a hladem ohroženo 6 milionů lidí.“ (Klíma. 2012: 445) Rovněž Hawa Abdi ve své autobiografické knize *Nevzdávat se naděje: Jedna žena, 90 000 změněných životů* píše: „v roce 1992 všechna mezinárodní zpravodajství odvysílala záběry hladovějících somálských dětí, a tak svět konečně pochopil, že u nás umírají stovky tisíc lidí.“ (Abdi. 2014: 38) Dále Urbanovská na základě poznatků od Raděje dodává: „občanská válka způsobila hladomor nevídaných rozměrů a kolaps státních struktur. Právě rozsáhlý hladomor přiměl OSN k úsilí konflikt utišit a přivést zneprátené strany k jednacímu stolu.“ (Raděj in Urbanovská. 2008: 29)

Otázkou proč OSN nechala konflikt zajít do až k rozsáhlému hladomoru, který znamenal smrt tisíců obyvatel Somálska, se zabývalo několik autorů. Někteří se přiklánějí k názoru, že OSN těsně po konci Studené války ještě pokládala státní suverenitu nadřazenou lidským právům. S ohledem na to, že dle principů tradičního peacekeepingu mírové operace podléhaly souhlasu států, kde probíhaly. Pro OSN bylo složité najít způsob, jakým by mohla být autorizace mise provedena, jelikož v Somálsku žádné státní struktury neexistovaly (Jeng 2012: 255; Aksu 2003: 21). Někteří autoři ale tvrdí, že kritické situaci v Somálsku mezinárodní společenství nevěnovalo pozornost proto, že jednoduše dali přednost řešením konfliktů v bývalé Jugoslávii nebo válkám v Perském zálivu (Engel, Olsen 2005: 50; O'Neill, Rees. 2005: 110).

2.2 Období intervence OSN

Poté, co se v průběhu ledna 1992 začala OSN zabývat kritickou situací v Somálsku generální tajemník Butrus-Ghálí přizval za pomoci regionálních mírových organizací zástupce

dvou výše zmíněných největších klanů k mírovému řešení sporů, jelikož v té době nefungovala žádná oficiálně uznávaná vláda. Dočasná mírová dohoda byla podepsána 3. března 1992 v New Yorku. Následně byla také schválena pozorovatelská mise OSN do Somálska – UNOSOM I. (Závěšický. 2003: 189). Ta vznikla za účelem „*monitorovat příměří v hlavním městě Mogadišo, chránit příslušníky a zařízení OSN v přístavech a letištích v Mogadišu a eskortovat dodávky humanitární pomoci z těchto míst do distribučních středisek ve městě a v jeho blízkém okolí.*“ (Urbanovská. 2008: 30) Kromě toho se také strany domluvily na postupném odzbrojování (Tamtéž).

V červnu 1992 somálské obyvatelstvo čelilo největšímu hladomoru ve 20. století. Toto tvrzení je postaveno na výpočtu úmrtnosti vzhledem k procentu zasaženého obyvatelstva. Uvádí se, že v období od března do června 1992 umíralo 3000 lidí denně hladem, nebo na následky zranění způsobených konfliktem (Rutherford. 2008: 43). Situaci zhoršovaly čím dál častější případy, kdy byly jednotky OSN vystaveny ostřelování, když se snažily distribuovat humanitární pomoc. Několik z nich při tom bylo zabito. OSN tedy navrhla navýšit počet vojenských příslušníků za účelem ochrany humanitární pomoci a zároveň vyzvala generála Aideda k umožnění prověření jeho zbrojního arzenálu, vzhledem k dohodě o odzbrojování. Tento krok ovšem Aided označil jako porušení nestrannosti, tedy jednoho ze základních principů mírových operací, jelikož byla k takové kontrole vyzvána pouze jedna strana konfliktu. Následně došlo k eskalaci konfliktů mezi OSN a klany. Ozbrojení banditi patřící k různým klanovým skupinám rabovali základny humanitární pomoci a „*každý, kdo měl zbraň, si bez obalu bral, co se mu zachtělo.*“ (Abdi. 2014: 111)

Vzhledem ke zhoršující se situaci, ve které docházelo k útokům na příslušníky OSN, došlo k rozhodnutí, že Spojené státy poskytnou svoje vojenské jednotky k zajištění bezpečnosti humanitární pomoci a zahájí také vedení mezinárodních vojenských jednotek OSN. Tato operace nesla název UNITAF – *United Task Force*. (Závěšický. 2003: 191). I když primárně neměla za úkol řešit konflikt ale spíše poskytovat rozsáhlou vojenskou ochranu distribucím potřebné pomoci, v přítomnosti amerických vojáků se zmírnily výpady klanů vůči humanitárním pracovníkům. Rovněž zlepšila bezpečnost v Somálsku a otevřelo se na určitou dobu letiště a přístav v Mogadišu. Navíc znamenala příležitost k zaměstnání místních obyvatel (Bradbury, Healy. 2010: 11). Tento argument svým tvrzením podporuje i Závěšický, když říká, že „*mise UNITAF byla poměrně úspěšná. Somálské klany tváří v tvář vojenské síle omezily své výpady a násilí se zmírnilo.*“ (Závěšický. 2003: 190) Došlo také k dohodě a uskutečnění Konference o národním usmíření v Somálsku, kde válčící skupiny sjednaly závazek ukončení násilí, odzbrojení

a snahu o obnovu státu prostřednictvím přechodné vlády Prozatímní národní rady (Závěšický. 2003: 190-191).

Po relativním úspěchu akce UNITAF bylo rozhodnuto o znovuoobnovení velení OSN a zahájení mírové akce UNOSOM II. Ta navázala na přechodí operace a usilovala především o dohled nad dodržováním příměří, dohodnutém odzbrojování a nadále poskytovala ochranu dodávek humanitární pomoci (Department of Public Information United Nations 2003). Nicméně generál Aided s procesem odzbrojování nesouhlasil a útoky na jednotky OSN opět nabíraly na síle, především ze strany jeho vojenské skupiny. Dalším faktorem, který způsobil jeho nevoli bylo samotné předání velení mírové operace zpět k OSN. Aided během operace UNITAF spolupracoval s jednotkami Spojených států, na oplátku očekával jeho zvolení prezidentem a bral jejich odchod jako zrazení jeho důvěry. Následně pořádal protiamerické ozbrojené demonstrace v ulicích Mogadiša koncem února 1992 (Williams. 2018: 8).

Při jednom z útoků ze strany generála Aideda na jednotky OSN zemřelo 24 pákistánských vojáků a celé mezinárodní společenství žádalo potrestání viníků. Proto se samostatně jednotky Spojených států rozhodly vůdce jednoho z největších klanů zatknout, přestože tento krok mohl být vnímán jako reálné porušení nestrannosti. Úmysl se ale jim nepodařilo zrealizovat a následné boje měly za následek kromě spousty civilních obětí, které Aided využíval jako živé štíty, také téměř dvacítku mrtvých amerických vojáků a další desítky zraněných. Poté, co zafungoval odstrašující případ vysílaných nahrávek, na kterých byla mrtvá těla vojáků stažena z kůže a vláčena ulicemi Mogadiša, oznámila vláda Spojených států ukončení svého působení v Somálsku (Klíma. 2012: 445-446). Vzhledem k tomu, že nedocházelo k ústupu konfliktů rozhodla OSN o stažení své mírové mise. K tomu došlo v březnu 1995 (Závěšický. 2003: 194-195).

2.3 Období intervence AU

Ačkoliv působení intervence UNOSOM II. skončilo, některé z agentur OSN se nadále snažily v zemi prostřednictvím různých programů pomáhat (HRW 1995). Občanská válka ale dále přetrvávala, přestože generál Aidid za nejasných okolností v roce 1996 zemřel. Kromě části území na severu pojmenovaná Somaliland, která usilovala o nezávislost od roku 1991 se po odchodu OSN ze země v důsledku neutichajících bojů odpojil v roce 1998 také Puntland na východě území. Ačkoliv ani jeden z těchto samozvaných autonomních států nezískal mezinárodní uznání, patří mezi nejvíce rozvinuté a stabilní oblasti Somálska dodnes. Po několik let se Prozatímní národní vláda pod různým vedením snažila o zlepšení situace a získání celého Somálska pod kontrolu (Klíma. 2012: 446, Williams in Koops, MacQueen, Tardy. 2015: 522-524).

Po roce 2001 a počátku mezinárodního boje s terorismem se Somálsko opět postupně stávalo středem zájmu mezinárodních organizací. Především díky islámské teroristické skupině Aš-Šabáb, která tam vznikla v roce 2006, nabírala na síle a zapojila se do stále probíhající občanské války. Vzhledem k jejímu propojení s teroristickou skupinou Al-Kájda, která byla strůjcem útoku v New Yorku, panovaly obavy především z možného rozšíření teroristů do zbytku světa (Country Watch 2018). Aš-Šabáb vznikla odtržením od Svazu islámských soudců (*The Islamic Courts Union – ICU*), což bylo seskupení, které v zemi usilovalo o nastolení státu založeného na islámském právu. ICU se stalo hlavním odpůrcem Prozatímní federální vlády (zahrnující i Puntland a Somaliland), jež byla na základě dohody podepsané v Nairobi v roce 2004 označena jako oficiální vládní seskupení (Williams. 2018: 29-32). Odborník na lidská práva doktor Jeng ve své knize *Peacekeeping in African Union* uvádí, že se v tomto období oživil zájem ze strany OSN směrem k Somálsku po krizi, která na určitou dobu nastala po ukončení UNOSOM I. a UNOSOM II. (Jeng. 2012: 245-247).

Vzhledem k roztržitosti somálské populace nebylo překvapením, že i nová Prozatímní federální vláda získala podporu jen velmi úzké skupiny obyvatelstva. Pro upevnění své pozice se vláda rozhodla požádat regionální organizaci IGAD. Byla ustanovena mírová operace IGASOM podpořená Spojenými státy a autorizací Rady bezpečnosti OSN. Měla především za úkol zajistit vládě kontrolu nad celým hlavním městem Mogadišo, a také zajistit přemístění vlády z exilu do Somálska. Již od počátku tato mírová operace ale neměla dostatečnou podporu financí a ani vojenské základny. Byly to nakonec samostatné jednotky vyslané z Etiopie, které chránily Prozatímní federální vládu a tato mise nikdy nebyla uskutečněna. Hlavní město bylo ale neustále ohniskem bojů klanů a vojenských a teroristických skupin (Williams. 2018: 28).

Williams ve své knize *Fighting for peace in Somalia* popisuje následný vývoj v Somálsku jako „bouřlivou politickou situaci.“ (Tamtéž) Poté co bylo hlavní město ovládnuto skupinou Aš-Šabáb, panovala v něm na krátkou dobu překvapivá stabilita. Ta ale netrvala dlouho, jelikož se toto uskupení rozhodlo expandovat dále po celém Somálsku a začalo usilovné boje proti Prozatímní vládě. Kromě toho její napojení na teroristickou skupinu Al-Kájda vyvolávalo obavy o vytvoření tzv. „safe haven“⁷ pro teroristické skupiny. Mezinárodní společenství proto apelovalo na Africkou unii, že by se měla pokusit více usilovat o mír ve svém působišti (Tamtéž). Organizace měla již v této době na kontě několik mírových misí, např. misi v Burundi, která byla označována za úspěšnou (Murithi. 2008: 75). Na základě těchto výzev se Africká unie společně s představiteli mise IGASOM a zástupci zemí Etiopie a Ugandy rozhodli pro vytvoření nové mise,

⁷ Safe haven jsou označovány území nebo státy, kde mohou teroristické skupiny organizovat svou činnost a trénovat své jednotky. Zpravidla využívají pro tyto účely země, ve kterých panuje bezvládní (U.S. Department of State 2017).

kteřá bude podporovat rozvoj a stabilitu Somálského státu. Dne 19. ledna 2007 byla ustanovena nová mise s názvem AMISOM. Byla podporována ze strany OSN, Spojených států ale také Evropské unie (Williams. 2018: 39-42).

Jak bylo uvedeno v podkapitole Regionální peacekeeping v Africe, někteří autoři poukazují na neschopnost Africké unie a jiných regionálních organizací fungovat samostatně. Jinak tomu nebylo ani v případě této mise. Již od počátku byla AMISOM závislá na poradenství a finanční podpoře nejen ze strany OSN. Ta jí poskytla i autorizaci Rady bezpečnosti pod kapitolou VIII Charty OSN (Williams. 2018: 43-47). Její hlavní náplní se stal boj s teroristickou skupinou Aš-Šabáb, která ovládala hlavní město. Hlavním problémem se ukázala být neochota členských států Africké unie poskytovat své vojenské jednotky. Ačkoliv finanční příspěvky země musely poskytnout, ohledně účasti svých vojáků bylo zapojení do misí dobrovolné (Williams. 2018: 75-76). V roce 2008 se připojily vojenské složky Etiopie, což mělo na vývoj mise pozitivní výsledky. Nicméně ani následný nárůst vojenských složek i z jiných států (Uganda, Burundi, Keňa aj.) neznamenal ukončení bojů s Aš-Šabábem (Maruf 2017).

Dalším faktorem, který misi AMISOM napomohl k částečnému dosažení cílů byl počátek podpory ze strany OSN ve strategické a logistické oblasti. V roce 2009 vznikl tzv. Úřad OSN pro podporu AMISOM (*UNSOA – United Nations Support Office for AMISOM*). I díky této podpoře zaznamenala operace v roce 2011 zásadní posun v řešení konfliktu. Tím bylo získání hlavního města Mogadišo pod svou kontrolu, zároveň v témž roce ale došlo k bitvě s Aš-Šabábem na hranicích s Keňou, při které zemřelo více než šedesát Burundských vojáků. Na to Africká unie reagovala snahou o další navýšení vojenských jednotek, rozšířením území svého vlivu i mimo hlavní město a doplněním mandátu operace. K tomu ostatně došlo hned několikrát v průběhu celé mise (Williams. 2018: 44). V prostředí relativních úspěchů došlo v roce 2012 k uskutečnění voleb, kterých se zúčastnilo několik politických skupin a byla ustanovena nová federální vláda a zvolen prezident. V následujících letech ale několikrát došlo k politickým neshodám a většina premiérů vlády nezůstala ve své pozici déle než rok. Přestože jednotky Africké unie a Somálska za vojenské pomoci Spojených států společně postupovaly napříč zemí v boji s Aš-Šabábem, nadále byla teroristická skupina strůjcem sebevražedných útoků, které způsobily desítky i stovky mrtvých jak z řad civilistů, tak jednotek Africké unie, a dokonce své působení rozšířila o sousední státy, především Keňu (Country Watch. 2018: 65-76).

Po deseti letech působení mise AMISOM vznikla v roce 2017 hodnotící zpráva, která zaznamenala úspěchy svých snažení a obsahovala také doporučení do budoucna. Přes optimistické výsledky v podobě fungujících policejních a armádních složek v některých městech, obnovených

škol a nemocnic je nutno poznamenat, že Somálsko nebylo v roce 2017 schopno tyto složky zřizovat bez pomoci jednotek AMISOM, proto bylo rozhodnuto o prodloužení působení mise (Maruf 2017). Zároveň v závěru tohoto roku došlo k největšímu bombovému teroristickému útoku v dějinách Somálska, při kterém zemřelo více než 500 civilistů, což způsobilo další diskuze, zda je vůbec možné nastolit v zemi trvalý mír (Tamtéž).

3 Zhodnocení misí OSN a Africké unie v Somálsku

Poslední kapitola této práce představuje charakteristiku mandátu misí OSN a Africké unie a následně tyto mise srovnává. Za účelem zodpovězení stanovených výzkumných otázek jsou nejprve v úvodní podkapitole zhodnoceny mise OSN a v následující mise Africké unie. Vždy jsou analyzovány z hlediska naplnění svých stanovených mandátů a s ohledem na dělení mírových operací do generací, které je vzhledem k jasně stanoveným kritériím vnímáno jako nejvhodnější způsob klasifikace mírových operací. Na závěr jsou mise obou organizací srovnány mezi sebou.

3.1 Charakteristika misí OSN

Důvodem, proč se OSN rozhodla do konfliktu v Somálsku zasáhnout byla občanská válka, která v roce 1991 způsobila rozsáhlý hladomor, jemuž podlehl asi 300 000 lidí. Další asi 2 miliony ze země uprchly (Department of Public Information United Nations 2003). Předchozí kapitola nastínila, jaký měly operace OSN dopad na vývoj konfliktu. Pro zhodnocení naplnění mandátu, jež si stanovily je potřeba specifikovat charakteristiku každé operace, čemuž se budou věnovat následující části podkapitoly.

3.1.1 Operace UNOSOM I.

Před zahájením mírové operace, která probíhala od dubna 1992 do března 1993, se OSN pokusila nejdříve řešit konflikt dle svého ustanovení v Kapitole VI Charty OSN diplomatickými cestami. V lednu 1992 rezolucí Rady bezpečnosti bylo uvaleno na Somálsko embargo na dovoz všech zbraní a vojenského materiálu. Zde je vhodné připomenout informace z vývoje konfliktu, kde je uvedeno, že Somálsko již v této době bylo přeplněné zbraněmi, které v určitých fázích konfliktu poskytly jak Sovětský svaz, tak Spojené státy. Především ale potřebovalo somálské obyvatelstvo humanitární pomoc. Na to Rada bezpečnosti reagovala vytvořením týmu, který měl za úkol sestavit plán zajištění neomezených dodávek humanitární podpory. Následně byla podepsána dohoda mezi dvěma hlavními znepřátelenými zástupci klanů o zastavení palby. Zároveň byla 24. dubna 1992 schválena rezoluce schvalující vznik mírové mise OSN. Samotná mise byla pozastavena v prosinci téhož roku. (Department of Public Information United Nations 2003).

Mírová operace s názvem UNOSOM I. (United Nations Operation in Somalia) měla zahrnovat zpočátku 50 vojenských pozorovatelů a poté se mělo připojit 500 členů vojenské jednotky. Mandát této mise nebyl rozsáhlý. Vojenské jednotky měly zajišťovat ochranu

humanitární pomoci na letišti a v přístavu v Mogadišo a následně doprovázet konvoje s dodávkami do města a zaručit bezpečnost humanitárním pracovníkům. Disponovaly pravomocí využití síly v případě sebeobrany. Mise měla dále za úkol kontrolovat dodržování příměří v Mogadišu, které bylo stanovené dohodou o zastavení palby mezi zneprátenými stranami. Operace mj. usilovala o pokračování mírových rozhovorů s vidinou zastavení bojů a rekonstrukci státních struktur (UN S/751/1992).

Dne 12. srpna 1992 generální tajemník informoval Radu bezpečnosti, že po značných zpožděních bylo dosaženo s vůdci hlavních frakcí v Mogadišu dohody⁸ a v průběhu září dorazilo do Somálska 500 bezpečnostních pracovníků pod hlavičkou OSN. V té době však už proběhl bližší průzkum situace v Somálsku, což vedlo generálního tajemníka k uvědomění, že ani tento počet nebude dostatečný. V dalších rezolucích Rada schválila navýšení síly a rozmístění velitelství ve čtyřech zónách. Celková síla UNOSOM tedy měla čítat 4219 pracovníků (UN SC 775 28/4/1992). Tato rezoluce ale nebyla schválena po konzultaci s vedoucími klanů. To mj. způsobilo nelibost z jejich strany vůči OSN. Jak v této souvislosti uvádí OSN: *„V říjnu a listopadu 1992 se i přes veškeré úsilí mezinárodního společenství poměry v Somálsku nadále zhoršovaly. Situace se rozšířila o rozsáhlé drancování zásob humanitární pomoci, loupeže ozbrojenými skupinami a obecné bezpráví. Výsledkem bylo, že zatímco dodávky zásob byly připraveny, velmi malá část humanitární pomoci se dostala k těm, kteří ji nejvíce potřebovali.“* (Department of Public Information 2003) V souvislosti s touto situací si generální tajemník uvědomoval potřebu změny, což vedlo k rozhodnutí přijetí nabídky ze strany Spojených států k vedení rozsáhlé vojenské mise v Somálsku (Williams in Oxford. 2018: 411-412).

Tuto mírovou operaci dle charakteru jejího mandátu můžeme zařadit mezi tradiční peacekeepingové operace uvedené v první kapitole, a to i přesto, že byla využita ve vnitrostátní válce. Operace splňovala všechny podmínky stanovené „svatou trojicí“ tradičního peacekeepingu. Byla vyslána se souhlasem představitelů znesvářených stran, využití síly bylo povoleno v minimální míře a pouze za účelem sebeobrany. Navíc obsahovala nestranné mezinárodně složené jednotky pod vedením OSN. Vzhledem k tomu, že reálně ani nedošlo k rozšíření počtu pracovníků OSN dle schválené rezoluce 755 zahrnovala tato mise pouze účastníky pozorovatelské mise a vojenské jednotky, které měly poskytovat obranu humanitární pomoci, ale samy se staly terčem bojů. Mise nedosáhla ani jednoho z cílů, které si stanovila do té doby, než byla přizvána pomoc velení vojenských jednotek Spojenými státy a počátku operace UNITAF. Dohodnuté příměří nebylo dodržováno, právě naopak se palba rozšířila ještě proti konvojům s dodávkami

⁸ OSN čekala na schválení o rozmístění operace od generála Aideda, který s nasazením vojenských jednotek nesouhlasil (Rutherford. 2008: 38-39)

humanitární pomoci, ke které se díky tomu kriticky zasažené obyvatelstvo nedostalo a potraviny uloupily vojenské skupiny znesvářených klanů.

3.1.2 Operace UNITAF

Vzhledem ke zhoršující se situaci v Somálsku zvažila OSN potřebu provést změny ve své misi UNOSOM, které bylo znemožněno naplnění mandátu. Využila tedy nabídky Spojených států na vedení rozsáhlé vojenské humanitární operace po boku OSN. Rezolucí ze dne 3. prosince 1992 byla ustanovena operace s názvem UNITAF – The United Task Force, rozmístěna v Somálsku o šest dní později. Nesla pracovní název *Restore Hope* – Obnovení naděje (UN S/RES/794). Mise trvala od prosince 1992 do března roku 1993, tedy celkem asi tři měsíce.

Mandát mírové operace spočíval ve vytvoření bezpečného prostředí pro dodávky humanitární pomoci prostřednictvím vojenského personálu. Dle rezoluce Rady bezpečnosti 794 bylo povoleno pod Kapitolou VII Charty OSN využití všech prostředků ke splnění tohoto úkolu v co nejkratší možné době. Jednotky zahrnovaly téměř 40 000 pracovníků pocházejících především ze Spojených států, ale také Francie, Belgie a dalších více než dvaceti zemí (Williams in Koops, MacQueen, Tardy. 2015: 412). Poprvé došlo k vyslání mírové intervence bez souhlasu státu, ve kterém probíhala (Jeng. 2012: 251-252). Také poprvé došlo k povolení využití síly k uskutečnění humanitárních cílů (Ahmad. 2012: 321). Přestože to nebylo stanoveno mandátem, zahrnovala tato mise také logistické operace spojené s rekonstrukcí letiště, přístavu a cest, aby mohla splnit úkoly, které si zadala. Regiony nejvíce zasažené hladomorem zásobovala humanitární prostřednictvím vzdušných sil. Tím zabránila případům napadání konvojů dovážející potřebný materiál (Ibid in Williams. 2018: 254).

V průběhu mise se objevily neshody v pojetí mandátu mezi Spojenými státy a generálním tajemníkem OSN. Zatímco první chápali naplnění svého úkolu ve stanovení bezpečného prostředí pro dodávky humanitární pomoci, OSN viděla mandát jako „*vytvoření obecně bezpečných podmínek, ve kterých by mohla po opětovném předání velení svobodně působit.*“ (Chopra. 1995: 42) Také bylo od UNITAFu požadováno, aby vedla rozsáhlou akci odzbrojování a budování státních struktur, což Spojené státy zprvu odmítaly. Nakonec se ale pod nátlakem UNITAF přece jen postarala o zřízení několika regionálních rad, policejních stanic a znovuobnovení nemocnic. (Hirsch, Oakley. 1995: 18) Odzbrojení se ale zdálo jako nesplnitelný úkol vzhledem k tomu, že v zemi vlastnil zbraň každý. Navíc panovaly obavy z možného nelegálního prodeje zbraní ze sousedních států. Po několika konferencích a diplomatických schůzkách začátkem roku 1993

došlo k dohodě mezi zástupci UNOSOM a UNITAF k předání velení opět směrem k OSN. (Williams in Koops MacQueen, Tardy. 2015: 413)

Ačkoliv jednoduchý mandát mise může vyvolávat dojem, že operace spadala do skupiny tradičních peacekeepingových operací, je zde několik faktorů, díky kterým je zařazována spíše mezi mise multidimenzionální. Mezi ně patří možnost využití síly i v jiných případech než v sebeobraně. Další odlišností je složení a velikost vojenských jednotek, které se skládaly z několika desítek tisíců vojáků z různých zemí. Je také potřeba připomenout fakt, že i když to mandát mise konkrétně nezmiňoval, byla po operaci UNITAF žádána řada úkolů od logistických operací po celkové nastolení bezpečného prostředí i s úplným odzbrojením znesvářených klanů a stabilními státními strukturami. I přes nejednoznačné vymezení mandátu můžeme tuto misi z hlediska jeho naplnění považovat za úspěšnou. Pokud bychom brali v úvahu pouze pojetí cílů ze strany Spojených států, tak tato operace provedla úspěšnou distribuci humanitární pomoci do oblastí nejvíce zasažených hladomorem a podařilo se jí zachránit tisíce životů. I z pohledu OSN ale lze tvrdit, že vytvoření několika humanitárních center v zemi, které již nebyly vystaveny přímé palbě znesvářených skupin a zavedení několika základních státních institucí zařazuje UNITAF mezi mise s kladným výsledkem. Problémem a hlavní chybou se zde ukázalo propojení misí Spojených států a OSN. Oba hlavní aktéři měli totiž zcela odlišné představy jak o mandátu a cílech mise, tak o jejím každodenním fungování (Williams in Oxford: 414; Jeng. 2012: 253).

3.1.3 Operace UNOSOM II.

Mise UNOSOM II. byla zřízena rezolucí 841 Rady bezpečnosti ze dne 26. března 1993 a k jejímu úplnému stažení došlo počátkem března 1995. Vedení operace bylo vloženo opět do rukou OSN. Stejně jako v misi UNITAF byla povolena možnost užití síly k naplnění mandátu. Ten zahrnoval již od počátku celou škálu jasně vytyčených cílů a v průběhu byl několikrát rozšířen. Pod kapitolou VII měla mise na starosti úplné odzbrojení všech klanů v Somálsku včetně likvidace pozemních min. Kontrolovala dodržování dohod o ukončení nepřátelských akcí a v případě porušení těchto dohod o zastavení palby zahájit vhodná opatření vůči dané skupině. Dále měla zajistit bezpečnost na všech letištích, v přístavech a na komunikacích za účelem poskytování humanitární pomoci a také zajistit její ochranu. Navíc chtěla poskytnout pomoc uprchlíkům a osobám vysídleným ze Somálska do okolních zemí. Kromě toho operace usilovala o obnovu somálských institucí a jako celkový cíl si stanovila dovést Somálsko ke svobodným volbám (UN S/RES/814). Úkoly měly být provedeny za přítomnosti vojenské a policejní složky čítající 28 000 jednotlivců. (Williams in Koops, MacQueen, Tardy. 2015: 431).

Mandát mise byl rozšířen v červnu 1993 po útoku na jednotky OSN o „*přijetí veškerých nezbytných opatření proti každému, kdo nese odpovědnost za takové útoky, a to i proti osobám odpovědným za veřejné podněcování k takovým útokům.*“ (UN S/RES/837) Následně v únoru 1994 vydala OSN další rezoluci, která misi zadávala za úkol poskytnout pomoc somálské policii soudnímu systému a politickým procesům (UN S/RES/897). Útoky somálských skupin se ale stupňovaly a docházelo k přepadání vozidel a stanovišť OSN. Odpovědi na to byly agresivnější postupy jednotek OSN vůči ozbrojeným klanům, což ale způsobilo dohady o tom, že operace již nebyla zaměřena na svůj hlavní cíl, a to humanitární pomoc (Diehl. 1996: 156) Poté co v říjnu roku 1993 došlo k zabití téměř dvou desítek amerických vojáků se nejen Spojené státy, ale i OSN rozhodly, že ukončí svou rozsáhlou operaci v Somálsku.

Dle rozsáhlého mandátu mise, který zahrnoval jak humanitární cíle, tak ochranu obyvatelstva i rekonstrukci státních institucí, lze UNOSOM II. zařadit jednoznačně mezi operace druhé generace nebo také širší peacekeepingové operace. S přihlédnutím k tomu, že mise usilovala o vybudování míru a státních struktur spadá také částečně do konceptu peacebuildingu – budování míru zmíněného v dokumentu *An Agenda for Peace*. Pro ukončení mise použilo OSN stejný argument, který ve své kritice celého pojetí peacekeepingu vyslovil Jett – tudíž, že nelze nastolit mír v zemích, které o to nestojí. Z toho vyplývá, že mandát mise nebyl naplněn. OSN se ve své podstatě stala jednou z frakcí občanské války a sama utrpěla velké ztráty na životech vojenských jednotek. Nedokázala zajistit ani základní ochranu civilního obyvatelstva (Kapteijns. 2013: 436). Spojené státy obviňovaly OSN z pomalé reakce na výzvy, kterým čelila (Allard. 2002: 3).

Z operací OSN v Somálsku se poté stal precedent, čemu se při misích vyvarovat, ze kterého poté díky zprávám Lessons learned organizace čerpala ve svých dalších misích (Deihl. 1996: 154). Některé zdroje uvádí, že po ukončení působení OSN v Somálsku dokonce vznikl takzvaný „Somálský syndrom“, který způsobil neochotu mezinárodních organizací angažovat se v operacích na udržení míru, především v afrických zemích (Crocker. 1995: 2).

3.2 Charakteristika mise Africké unie

Následující část se věnuje detailněji mandátu operace AMISOM, která byla ustanovena Mírovou a bezpečnostní radou Africké unie 19. ledna 2007 a její působení zatím nebylo ukončeno (AMISOM 2019).

Vzhledem k tomu, že původně bylo plánováno po několika měsících převést velení mise na OSN, cílem byla zpočátku podpora míru, stabilizace situace v zemi a vytvoření podmínek pro

zahájení humanitárních činností OSN. Následně byl stanoven mandát, který zahrnoval podporu dialogu mezi všemi znepřátelenými skupinami v Somálsku. Dále měla mise za úkol asistenci při odzbrojování, ochranu Prozatímní federální vlády a pomoc při budování samostatných somálských bezpečnostních složek. Cílem bylo také poskytnutí humanitární pomoci a repatriace uprchlíků (AMISOM 2019). OSN ale odmítla převzít kontrolu nad celou misí a zřídila pouze zmiňovaný Úřad na podporu AMISOMu a poskytla autorizaci mise rezolucí Rady bezpečnosti (UN S/RES/2010).

Ačkoliv byl původní mandát mise stanoven na 6 měsíců, byl několikrát prodloužen a pozměněn. K poslední aktualizaci došlo v roce 2017, kdy byl mandát schválen rezolucí 2372 Rady bezpečnosti OSN. Cílem se stala pomoc již fungujícím bezpečnostním somálským silám s cílem chránit somálské orgány. Nadále je usilováno o usmíření a budování míru, ochranu a bezpečnost pracovníků AMISOM i pomocných pracovníků OSN. Společně pracovaly na zajištění zásobovacích cest pro distribuci humanitární pomoci. Navíc ale obsahoval mandát zmínku o útočných operacích proti teroristické skupině Aš-Šabáb a dalším ozbrojeným skupinám. Mělo by také dojít k postupnému předání bezpečnostních úkolů směrem k policejním a vojenským somálským orgánům (UN S/RES/2372). V roce 2017 zahrnovala mise přibližně 22 000 vojenských členů mírové operace, což z ní v tomto období učinilo nejobsazenější misi (Williams. 2018: 256).

Již od počátku zahájení operace se vyznačovala AMISOM jako multidimenzionální mírová mise uskutečněná regionální organizací. Vzhledem k tomu, že jejím hlavním úkolem se stal boj s teroristickou skupinou Aš-Šabáb ji můžeme zařadit mezi tzv. operace třetí generace zahájené ve druhém tisíciletí. Co se týká naplnění cílů, které si zadala, panují napříč literaturou různé názory a zhodnocení ztěžuje i fakt, že mise ještě nebyla ukončena. Z důvodu zajištění dostatečného počtu zdrojů v tomto hodnocení bude bráno v úvahu desetileté působení mise, tedy do roku 2017.

Většina autorů se shoduje, že bez působení mise by země nebyla v aktuálně relativně stabilním stavu (Maruf 2017; Wiley 2018; Williams 2018). Mandátem stanovená ochrana Prozatímní federální vlády byla úspěšná, dokonce došlo k volbám a vytvoření nové vlády. Kromě fungujících policejních a vojenských složek je tedy zde i parlament, který se pyšní čtvrtinovým obsazením ženami (Wiley 2018). Humanitární pomoc byla zajišťována především prostřednictvím programů OSN. Ve skutečnosti byla celá operace závislá na pomoci z různých stran. Ať už to byla finanční podpora od Evropské unie a OSN nebo poskytnutí vojenského vybavení především od Spojených států. Nelze jednoznačně zhodnotit, zda pozitivní výsledky můžeme připsat pouze

Africké unii, ačkoliv zároveň nelze operaci odepřít, že svůj mandát postupně plní (Gettleman 2011; Williams 2018)

Zaměření AMISOMu bylo zejména budování státních struktur a vojenské cíle, kde zaznamenala značné úspěchy v podobě získání hlavního města pod svou kontrolu. Nicméně panuje shoda v tom, že Aš-Šabáb je stále aktuální hrozbou. Dle Williamse Africká unie nedisponuje prostředky, aby mohla úplně ukončit působení teroristické skupiny v Somálsku. Toto tvrzení dokazuje i fakt, že během bojů mezi Africkou unií a Aš-Šabábem zemřel největší počet vojáků v historii peacekeepingových operací regionálních organizací a skupina nadále provádí sebevražedné útoky zasahující i civilní obyvatelstvo (Williams 2018). I z tohoto důvodu členské země již odmítají nasazovat vojáky do mise AMISOM a její budoucí působení je tak nejisté. Mise měla být již několikrát ukončena, ale vždy došlo k prodloužení mandátu, především z důvodu obav, že existující somálské státní instituce by nedokázaly bez podpory mise fungovat (Maruf 2017).

3.3 Srovnání misí Africké unie a OSN

Následující podkapitola nastíní hlavní rozdíly mezi operacemi z hlediska jejich zařazení do určité generace, délky trvání, velikosti vojenských jednotek a dle vyhodnocení naplnění nebo nenaplnění mandátu mise, čímž poskytne odpovědi na výzkumné otázky.

Jako první byla v Somálsku ustanovena mise OSN s názvem UNOSOM I. Z hlediska zařazení do generací spadá její mandát mezi klasických mírové operace, a i přes zdánlivě jednoduché cíle, který si zvolila, nebylo možné je splnit. Zvláště proto, že v zemi, která byla několik let zmítaná válkou a téměř každý zde vlastnil zbraň, operovala s jednotkami, kterým nebylo umožněno užití síly ve snaze dosažení cílů. Občanská válka mj. způsobila rozsáhlý hladomor, který se alespoň částečně podařilo zmírnit, což se ale nedá říci o konfliktu, jenž byl misí spíše prohlouben. UNOSOM I. trvala necelých 8 měsíců, což ji zařazuje mezi druhou nejkratší z tohoto seznamu. Zároveň disponovala nejmenší vojenskou složkou.

Naproti tomu misi UNITAF vedené Spojenými státy bylo umožněno užití síly i v jiných případech, než byla sebeobrana. Tato skutečnost paří mezi hlavní znaky odlišující první a druhou misi. Mise odlišuje také to, že UNITAF disponovala největším počtem vojenských jednotek z uvedených misí na nejkratší dobu působení. Mandát se podařilo z velké části splnit. Konflikt byl díky operaci na určitou dobu zmírněn a dodávky humanitární pomoci se podařilo dostat i do oblastí nejvíce zasažených hladomorem. Přestože mandát mise oficiálně nebyl jiný než ten, který

byl zvolen pro UNOSOM I., reálně operace zahrnovala celou řadu úkolů, tudíž je zařazena mezi multidimenzionální mise. Toto zařazení je dalším rozdílem mezi misemi UNOSOM I. a UNITAF.

Zatím poslední mírovou operací organizovanou OSN v Somálsku byla UNOSOM II. Ta stejně jako předchozí UNITAF měla multidimenzionální charakter a také měla možnost použitím síly naplnit své cíle. To se jí ale nepodařilo ani prostřednictvím druhé nejpočetnější vojenské základny ze srovnávaných misí. Nesplnila téměř ani jeden z úkolů, který si zadala a zároveň znamenala největší zklamání. Trvala přibližně rok a je tak druhou nejdelší mírovou misí v Somálsku.

Poslední srovnávanou misí je AMISOM. Základní rozdíl odlišující misí od ostatních je již ve vysílateli, jímž nebyla OSN ale Africká unie. Původní mandát mise spadl spíše, stejně jako mandát mise UNITAF a UNOSOM II., mezi operace druhé generace, ale doplnění o boj s teroristickou skupinou již zařazuje AMISOM mezi operace třetí generace. Je zatím nejdelší misí v zemi. Vzhledem k tomu, že stále probíhá, zhodnocení naplnění mandátu lze uskutečnit pouze na základě výročních zpráv shrnujících desetileté působení z roku 2017. Ačkoliv se potýká s výraznými problémy s vojenskou i finanční vybaveností, můžeme na základě literatury vyhodnotit misí jako částečně naplňující svůj mandát. Celkové zhodnocení ale bude možné až po ukončení mise.

Závěr

Peacekeeping jako forma řešení konfliktů je už od jeho vzniku velmi složitým úkolem. Nejednoznačnost vymezení konceptu a velké nároky na mírové aktéry způsobily v historii zklamání i kritiku tohoto fenoménu. Přesto ale za dobu svého působení na mezinárodním poli zaznamenává i úspěšné mise z hlediska naplnění mandátů. Zda mezi ně je možné zařadit i mírové operace, které byly vyslány do Somálska bylo mj. předmětem studia této práce. Nejdříve ale bylo potřeba za účelem odpovědi na výzkumné otázky na základě studia odborné literatury poskytnout několik možností vymezení fenoménu a také jeho klasifikaci z pohledu několika autorů. Vzhledem k tomu, že jednou z misí, které byly zahrnuty do této komparativní případové studie byla i mise vyslaná africkou regionální peacekeepingovou organizací, bylo nezbytné představit i problematiku regionálního peacekeepingu.

Pro pochopení důvodů, proč vůbec musely být mírové operace vyslány do země bylo potřeba přiblížit historické události spojené s neshodami na území Somálska. Kořeny konfliktu můžeme nalézt již v post koloniálním období. Následné spory s Etiopií a vzájemné neshody mezi klany umocněné suchem měly za následek rozsáhlý hladomor, na který jako první zareagovala OSN, jako hlavní mírový aktér především v období po studené válce, vytvořením mírových operací. Jejich hlavním cílem bylo poskytnout humanitární pomoc a zabránit úmrtí několika tisíců lidí denně. Jednalo se o mise UNOSOM I., UNITAF a UNOSOM II. Usilovaly mj. také o ukončení konfliktu a následné vybudování státních institucí. Přes veškerou snahu se operacím OSN ale nepodařilo vyřešit konflikt. O několik let později se o pomoc v Somálsku začala usilovat regionální organizace Africká unie pomocí mise AMIOSM.

Cílem práce byla podrobná charakteristika mírových operací působících v Somálsku, zhodnocení naplnění jejich mandátů a následné vzájemné srovnání dle vybraných znaků. Konkrétně bylo záměrem práce zodpovězení výzkumných otázek: *Jak se svým charakterem a mandátem lišily operace Organizace spojených národů a Africké unie působící v Somálsku? Došlo k naplnění cílů, které si stanovily?* Pro zodpovězení otázek byla zapotřebí analýza operací a dle teoretického rámce a aplikace na jednotlivé klasifikace operací uvedené v první kapitole. První ze zkoumaných misí byla UNOSOM I. Na základě primárních i sekundárních zdrojů je nutné konstatovat, že mise své cíle nenaplnila, i proto byla posléze nahrazena misí UNITAF. Ačkoliv ta svůj mandát splnila, její úspěchy jsou zastíněny následnou misí UNOSOM II. Jak bylo uvedeno v poslední podkapitole, tato prozatím poslední mise OSN v Somálsku bývá považována za nejméně úspěšnou, co se týká naplnění mandátu panuje napříč literaturou dokonce shoda, že konfliktu ještě přitížila. Zhodnocení naplnění mandátu operace AMISOM proběhlo na základě

výročních zpráv hodnotící její desetileté působení. Ta zatím nebyla ukončena, ale můžeme již zaznamenat pozitivní výsledky v podobě několika fungujících státních institucí, které napomohla vytvořit. Vnitrostátní válkou zmítané Somálsko ale musí čelit v současné době nové hrozbě, kterou je teroristická skupina Aš-Šabáb, se kterou jednotky mírové operace Africké unie usilovně bojují. Zároveň poslední podkapitola nabízí srovnání vybraných mírových misí, které působily nebo působí na území Somálska a tím odpovídá na první výzkumnou otázku.

Literatura zvolená pro psaní bakalářské práce byla velmi užitečná pro pochopení celého fungování mírových operací na základě popisu jejich vývoje, rozdělení a aplikování na konflikt v Somálsku. Velice přínosnou se stala kniha *Understanding Peacekeeping* autorů Williamse, Bellamyho a Griffina, která obsahuje kompletní výklad teorie peacekeepingových operací. Velkým přínosem a inspirací pro zvolení tématu práce, byla kniha Hawy Abdiové, která ve své autobiografické knize kromě příběhů lidí zasažených občanskou válkou, také poskytla informace týkající se historie konfliktu. Neodmyslitelnou součástí analýzy misí jsou oficiální dokumenty OSN a Africké unie. Pro doplnění vědomostí zkoumaného tématu byly přínosem sekundární zdroje, které také napomohly svou aktuálností.

Přestože lze u misí UNITAF a AMISOM říci, že splnily úkoly, které si stanovily, ještě zdaleka nelze označit Somálsko za krajinu, kde další působení mise není potřeba. Státní instituce, které díky působení AMISOMu existují, ani v současné době nemohou fungovat samy bez podpory mezinárodních peacekeepingových organizací. Samotná organizace Africká unie také podléhá jak finanční, tak materiálové podpoře ze strany jiných mezinárodních organizací, států nebo společenství států. Navíc v zemi nadále dochází ke konfliktům, které mají za následek stovky mrtvých občanů především prováděné teroristickou skupinou Aš-Šabáb. Zda je Somálsko na cestě ke stabilnímu státu právě díky působení peacekeepingových operací bude možné zhodnotit, jakmile bude operace Africké unie ukončena a Somálské státní struktury budou nuceny fungovat samostatně. Zatím ale lze zhodnotit tuto misi jako prospěšnou ve snaze k dosažení tohoto cíle.

Prameny a literatura

Abdi, Hawa. 2013. *Nevzdávat se naděje: jedna žena, 90 000 změněných životů*. Praha: Triton

African Union Mission in Somalia. 2019. „AMISOM Mandate“ (online). Dostupné z <<http://amisom-au.org/amisom-mandate/>> (30.4.2019).

African Union. 2019. „About the African Union“ (online). Dostupné z: <<https://au.int/en/overview>> (30.4.2019).

Ahmad, Aisha. 2012. „Agenda for peace or budget for war?“ *International Journal* 67: 313- 331 (online). Dostupné z: < <https://www.jstor.org/stable/23266009> > (30.4.2019).

Aksu, Esref. 2003. *The United Nations, intra-state peacekeeping and normative change*. Manchester: Manchester University Press.

Allard, Kenneth C. 2002. *Somalia operations: Lessons Learned*. University Press of the Pacific.

Baba, Gurol, Stephen Slotter. 2014. „Successful Peacekeeping by Regional Organizations: Necessarily Hybrid.“ *International Law and Politics* 37 (10): 1-28 (online). Dostupné z: <https://www.academia.edu/12192072/Successful_Peacekeeping_by_Regional_Organizations_Necessarily_Hybrid> (30.4.2019).

Bellamy Alex J., Paul Williams, Stuart Griffin. 2010. *Understanding Peacekeeping*. Cambridge: UK Polity Press.

Betts, Richard K. 1994. „The Delusion of Impartial Intervention.“ *Foreign Affairs* 73 (6): 20-33.

Bureš, Oldřich. 2007. *Operace na udržení míru OSN*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.

Cogan, Jakob K., Ian Hurd, Ian Johnstone. 2016. *The Oxford handbook of international organizations*. Oxford: Oxford University Press.

Coleman, Katharina P. 2011. „Innovations in ‚African solutions to African problems‘: the evolving practice of regional peacekeeping in sub-Saharan Africa.“ *Journal of Modern African Studies* 49: 517-545 (online). Dostupné z: <<https://doi.org/10.1017/S0022278X11000462>> (30.4.2019).

Country Watch. 2018. *Country Review* (online). Dostupné z: <<http://www.countrywatch.com/intelligence/countryreviews?countryid=158>> (30.4.2019).

Crocker, Chester A. 1995. “The Lessons of Somalia: Not Everything Went Wrong.” *Foreign Affairs* 74(1): 2-8.

Crosette, Barbara. 2018. „Kofi Annan, 80, a Popular UN Secretary-General From Africa, Is Dead.“ *Pass Blue* (online). Dostupné z: <<https://www.passblue.com/2018/08/18/kofi-annan-80-a-popular-un-secretary-general-from-africa-is-dead/>> (30.4.2019).

Department of Public Information. 2003. *United Nations Operation in Somalia I*. (online). Dostupné z: <<https://peacekeeping.un.org/mission/past/unosomi.htm>> (30.4.2019).

Department of Public Information. 2003. *United Nations Operation in Somalia II*. (online). Dostupné z: <<https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/past/unosom2.htm>> (30.4.2019).

Diehl, Paul F. 1996. „With the Best of Intentions: Lesson from UNOSOM I and II.“ *Studies in Conflict and Terrorism* 19: 155 (online). Dostupné z: <<https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/10576109608436001>> (30.4.2019).

Dorn, Walter. 1998. „Regional Peacekeeping is not the Way.“ *Peacekeeping and International Relations* 27.

Drulák, Petr. Et. al. 2008. *Jak zkoumat politiku: kvalitativní metodologie v politologii a mezinárodních vztazích*. Praha: Portál

Eichler, Jan. 2009. „Hlavní aktéři globální války proti terorismu (GWOT), jejich sociální sítě, alokativní a autoritativní zdroje.“ *Sociológia* 41 (5): 457-484.

Engel, Ulf, Gorm Rye Olsen. 2005. *Africa and the North: Between globalization and marginalization*. New York: Routledge.

Fortna, Virginia P. 2004. „Does Peacekeeping Keep Peace? International Intervention and the Duration of Peace After Civil War.“ *International Studies Quarterly* 48: 269-292 (online). Dostupné z: <<http://www.columbia.edu/~vpf4/pkISQ%20offprint.PDF>> (30.4.2019).

Franke, Benedikt F. 2006. „In Defense of Regional Peace Operations in Africa.“ *The Journal of Humanitarian Assistance* (online). Dostupné z: <<https://sites.tufts.edu/jha/archives/40>> (30.4.2019).

Gözde, Kaya. 2015. „A New Era in peacekeeping for the United Nations: Leaving traditional peacekeeping behind.“ *Journal of Economics and Management* 20A (online): 39-58. Dostupné z: <<http://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.desklight-418cfc35-e645-49fe-a4cd-ab3f794c836e>> (30.4.2019).

Bradbury, Mark, Sally Healy. 2010. „Whose peace is it anyway? Connecting Somali and international peacemaking.“ (online). Dostupné z: <https://www.c-r.org/downloads/accord%2021_3endless%20war_a%20brief%20history_2010_ENG.pdf> (30.4.2019).

Hirsch, John L., Robert B. Oakley. 1995. *Somalia and Operation Restore Hope: Reflections on Peacemaking and Peacekeeping*. Washington: United States Institute of Peace.

Howard, Lise Morje. 2008. *UN peacekeeping in civil wars*. Cambridge: Cambridge University Press.

Howard, Lise Morjé., Anjali Kaushlesh Dayal. 2017. „The Use of Force in UN Peacekeeping.“ *International Organization* 72 (1): 71-103 (online). Dostupné z: <<https://doi.org/10.1017/S0020818317000431>> (30.4.2019).

Human Rights Watch. 1995. *Somalia faces the future: human rights in a fragmented society* (online). Dostupné z: <<http://www.hrw.org/reports/1995/somalia/>> (30.4.2019).

Chadwick, Alger F. 1998. *The Future of United Nations System: Potential for the Twnty-First Century*. New York: United Nations University Press.

Chopra, Jarat. et al. 1995. *Fighting for hope in Somalia*. Oslo: Norwegian Institute for International Affairs.

Crocker, Chester A., Fen Osler Hampson, Pamela Aall. 2001. *Turbulent Peace – The Challenges of Managing International Conflict*, Washington: United State Institute of Peace

Jeng, Abou. 2012. *Peacebuilding in the African Union: law, philosophy and practice*. Cambridge: Cambridge University Press.

Jett, Dennis C. 1999. *Why Peacekeeping Fails*. New York: St. Martin's Press.

Jett, Denis C. 2019. „Why Peacekeeping Fails.“ *Middle East Policy* 26 (1) (online). Dostupné z: <<https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/mepo.12402>> (30.4.2019)

Kapteijns, Lidwien. 2013. „Test-firing the ‘new world order’ in Somalia: the US/UN military humanitarian intervention of 1992-1995.” *Journal of Genocide Research* 15: 421-442 (online). Dostupné z: < <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/14623528.2013.856085>> (30.4.2019).

Karbo, Tony, Tim Murithi. 2018. *The African Union: Autocracy, Diplomacy and Peacebulding*. Londýn: I.B.Tauris and Co.

Klíma, Jan. 2012. *Dějiny Afriky: vývoj kontinentu, regionů a států*. Praha: Lidové noviny

Koops, Joachim A., Norrie MacQueen, Theieery Tardy. 2015. *The Oxford Handbook of United Nations Peacekeeping Operation*. Oxford: Oxford University Press.

Kovanda, Karel. 1996. „Potřeba analyzovat mírové operace OSN.“ *Mezinárodní politika* 4: 21-23.

Lake, James C. S. 2002. *The Challenges of Post-cold War Peacekeeping*. New York: State University of New York.

Lizak, Wiesław. 2016. „Peace Operations in the Activity of the Organization of African Unity and the African Union.“ *African Studies* 42: 75-92 (online). Dostupné z: <<https://www.jstor.org/stable/24920248>> (30.4.2019).

Maruf, Harun. 2017. „AMISOM Marks 10 Years in Somalia, to Everyone’s Regret.“ (online). Dostupné z: <<https://www.voanews.com/a/amisom-marks-ten-years-somalia-to-everyones-regret/3751556.html>> (30.4.2019).

Morrison, Alex. et al. 1999. *Encyclopedia of Violence, Peace and Conflict*. London: Academic Press.

Murithi, Tim. 2008. „The African Union’s evolving role in peace operations: the African Union Mission in Burundi, the African Union Mission in Sudan and the African Union Mission in Somalia.“ *African Security Review* 17 (1): 70-82.

O’Neill, Terence J., Nicholas Rees. 2005. *United Nations peacekeeping in the post-cold war era*. Londýn: Routledge.

Organizace Spojených národů. 1992a. *Rezoluce Rady Bezpečnosti OSN 751 (1992)* (online). Dostupné z: <http://www.un.org/en/sc/documents/resolutions/>> (30.4.2019).

Organizace Spojených národů. 1992b. *Rezoluce Rady Bezpečnosti OSN 794 (1992)* (online). Dostupné z: <http://www.un.org/en/sc/documents/resolutions/>> (30.4.2019).

Organizace Spojených národů. 1993a. *Rezoluce Rady Bezpečnosti OSN 814 (1993)* (online). Dostupné z: <http://www.un.org/en/sc/documents/resolutions/>> (30.4.2019).

Organizace Spojených národů. 1993b. *Rezoluce Rady Bezpečnosti OSN 837 (1993)* (online). Dostupné z: <http://www.un.org/en/sc/documents/resolutions/>> (30.4.2019).

Organizace Spojených národů. 2004. *Rezoluce Rady Bezpečnosti OSN 897 (2004)* (online). Dostupné z: <http://www.un.org/en/sc/documents/resolutions/>> (30.4.2019).

Organizace Spojených národů. 2010. *Rezoluce Rady Bezpečnosti OSN 1910 (2010)* (online). Dostupné z: <http://www.un.org/en/sc/documents/resolutions/>> (30.4.2019).

Organizace Spojených národů. 2000. *Identical letters dated 21 August 2000 from the Secretary-General to the President of the General Assembly and the President of the Security Council (2000)* (online). Dostupné z: <<https://www.un.org/documents/ga/docs/55/a55305.pdf>> (30.4.2019).

Organizace Spojených národů. 2000. *Report of the Secretary-General on the implementation of the report of the Panel on United Nations peace operations (2000)* (online). Dostupné z: <<https://www.un.org/documents/ga/docs/55/a55502.pdf>> (30.4.2019).

Organizace Spojených národů. 1999. *Report of the Secretary-General pursuant to General Assembly resolution 53/5 The fall of Srebrenica (1999)* (online). Dostupné z: <http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/a_549_1999.pdf> (30.4.2019).

Organizace Spojených národů. 2005. *Resolution adopted by the General Assembly on 16 September 2005 (2005)* (online). Dostupné z: <https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/generalassembly/docs/globalcompact/A_RES_60_1.pdf> (30.4.2019).

Price, Richard M., Mark W. Zacher. 2004. *The United Nations and Global Security*. New York: Palgrave MacMillian.

Raděj, Tomáš. 2004. „Somálsko: občanská válka a kolaps státu.“ *Mezinárodní politika* 5: 8 (online). Dostupné z: <<http://www.dokumenty-iir.cz/MP/MPArchive/2004/MP052004.pdf>> (30.4.2019).

Ruherford, Kenneth R. 2008. *Humanitarianism Under Fire*. Sterling: Kumarian Press.

Urbanovská, Jana. 2008. „Operace OSN na udržení míru v Africe po skončení studené války – předpoklady úspěchu.“ *Mezinárodní vztahy 3*: 22-46.

Waisová, Šárka. 2005. *Řešení konfliktů v mezinárodních vztazích*. Praha: Portál.

Wallensteen, Peter. 2002. *Understanding Conflict Resolution: War, Peace and the Global System*. California: London and Thousand Oaks.

Weiss, Thomas G., David P. Forsythe, Roger A. Coate, Kelly-Kate Pease. 2004. *The United Nations and changing world politics* Boulder: Westview Press.

Wiley, John. „Somalia: Deadly Assaults Continue.“ *Africa Research Bulletin* (online). Dostupné z: <<https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1111/j.1467-825X.2018.08039.x>> (30.4.2019).

Williams, Paul D. 2018. *Fighting for Peace in Somalia: A History and Analysis of The African Union Mission (AMISOM), 2007-2017*. Oxford: Oxford University Press.

Williams, Paul D. 2018. „Strategic Communications for Peace Operations: The African Union’s Information War Against al-Shabaab.“ *International Journal of Security and Development 7(1)*: 3 (online). Dostupné z: <<https://www.stabilityjournal.org/articles/10.5334/sta.606/>> (30.4.2019).

Yamashita, Hikaru. 2012. „Peacekeeping cooperation between the United Nations and regional organisations.“ *Review of International Studies 38* (online): 165-186. Dostupné z: <<https://doi.org/10.1017/S0260210510001221>> (30.4.2019).

Závěšický, Jan. 2003. „Somálsko v tranzici.“ *Politologický časopis 2*: 185-198 (online). Dostupné z: <<http://www.politologickycasopis.cz/userfiles/file/2003/2/2003-2-13-Z%20v%C5%8D%C3%81ick%C5%BE-Som%20v%20tranzici.pdf>> (30.4.2019).

Abstrakt

Bakalářská práce se zabývá peacekeepingovými operacemi vyslanými OSN a Africkou unií na území Somálska a jejich vlivem na ukončení konfliktu. V první části představuje teoretický rámec mírových operací a jejich klasifikaci. Následně text popisuje historii somálského konfliktu od jeho počátku z post-koloniálního období a zahrnuje popis vzniku občanské války, která způsobila v zemi rozsáhlý hladomor. Na ten mezinárodní organizace zareagovaly vysláním operací na udržení míru s vidinou ukončení sporů v zemi. Hlavním cílem práce je s pomocí odborné literatury provést analýzu jednotlivých misí UNOSOM I., UNITAF, UNOSOM II. a AMISOM. Následně zhodnotit, zda došlo k naplnění jejich mandátů a na základě vybraných znaků mise srovnat.

Klíčová slova: peacekeeping, UNOSOM I., UNOSOM II., UNITAF, AMISOM, Somálsko, Organizace spojených národů, Africká unie, srovnání

Abstract

The Bachelor thesis focused on peacekeeping operations dispatched by UN and African Union to Somalia and their influence on the ending of conflict. There is theoretical framework of peace operations and their classification in the first part. Subsequently text describes history of Somali's conflict from its beginning in post-colonial period and includes description of the emergence of the civil war which caused a vast famine in the country. To which international organizations reacted by dispatch peacekeeping operations followed by vision of ending of disagreements in the country. The main aim of thesis is by means of professional literature execute analysis of separate missions UNOSOM I., UNITAF, UNOSOM II. a AMISOM. Subsequently evaluate if missions fulfill their mandates and compare them based by selected characters.

Key words: peacekeeping, UNOSOM I., UNOSOM II., UNITAF, AMISOM, Somalia, United Nations, African union, comparison